

Heljo Männi uus lasteraamat toob jõulurõõmu

Heljo Männi kõige värskem lasteraamatus "Rebase-Riho jõulukalender" kirjutab Rebase-Riho iga päev kuni jõululaupäevani ühe oma vembu üles ja toimetab oma kirja Pikale Päkapikele. Heljo Mänd: "Mina ise olen õige kehv vempude tegija. Aga ma olen kogu elu suure huviga jälginud lapsi enda ümber, ja teate, igasugused vembukesed-tembukesed pakuvad neile alati suurt huvi ning nii ma olengi kõik raamatu vembud laste pealt kirjutanud."

RAAMAT

EESTI KIRJASTUSTE LIIDU AJALEHT

Nr 18. detsember 2005

veerg

Mis on Eesti Kirjastuste Liit?

Eesti Kirjastuste Liit (EKL) on Eesti kirjastusi ühendav katusorganisatsioon, mille põhiülesanneteks on esindada ja kaitsta oma liikmeskirjastuste huve suhetes riigiorganitega, paberi- ja trükitööstusega, autoriõiguse kaitse organitega, raamatukaubandusega, raamatukogudega jt.

EKL vahendab kirjandus- ja kirjastamisalast informatsiooni nii kodu kui välismaalt, korraldab kirjastamisalaseid ühisettevõtmisi ja organiseerib osavõttu mujal toimuvatest üritustest, näiteks osalemist rahvusvahelistest raamatumessidest Londonis ja Frankfurdis.

Tänaseks kuulub Eesti Kirjastuste Liitu 33 liiget, nende hulgas enamik suuri ja mõjukamaid kirjastusi. Liitu kuuluvad ka kaks Eesti suuremat õpikurajastust ning kõrgkoolide juures tegutsevad kirjastused. Liidu liikmete kirjastatavate raamatute osakaal hõlmab pea kaks kolmandikku meie raamatuturust.

Eesti Kirjastuste Liit on Euroopa Kirjastuste Liidu (*Federation on European Publishers*), Rahvusvahelise Kirjastuste Liidu (*International Publishers Association*) ja IBBY Eesti osakonna liige.

Eesti Kirjastuste Liit korraldab raamatupäevi, kord kolme aasta tagant Tallinnas toimuvat Balti raamatumessi (oli 2004, järgmine 2007) jpm raamatuga seonduvat.

Samuti väärtustatakse omamaise raamatu kaunist kujundust ja illustreerimist – iga aasta veebruaris korraldab EKL Eesti Rahvusraamatukoguga koostöös konkursi "Eesti 25 kaunimat raamatut".

EKLi tööd juhivad viieliikmeline juhatus, igapäevaselt korraldab tööd tegevjuht Kristiina Raid.

EKL-i liikmed on: Argo, Avita, Canopus, Eesti Raamat, Elmatar, Ersen, TA Kirjastus, Eesti Piibliselst, Eesti Ekspressi Kirjastus, Eesti Entsüklopeediakirjastus, Eesti Keele Sihtasutus, Festart, Hotger, Huma, Ilmamaa, Kunst, Ilo, L.F.F Group, Maalehe Raamat, Rahvusraamatukogu, Olion, Philos, Regio, TTÜ Kirjastus, TÜ Raamatukogu, TÜ Kirjastus, TEA, Tiritamm, Tänapäev, Valgus, Varrak, Koolibri, Pilgrim.

Raamat teeb elu huvitavaks

See on väike Mia. Tubli kirjastajalapsena on tema maailmas juba olemas raamat. Ja kuigi Mia ei oska veel päris hästi välja öelda sõna "desoksüribonukleiinhape", annab see pilt lootust, et peagi on tütarlapse lugemislaua raamat semiootikast.

Milleks kirjastustele oma ajaleht?

Oma ajaleht annab kirjastusele võimaluse kaasa rääkida, milliste raamatute ilmumine väärriks enam avalikkuse tähelepanu. Enamasti on valik kultuuri- toimetajate otsustada ja tihti juhtub, et mõni hea või oluline raamat jääb täiesti ajakirjanduse tähelepanuta.

Näiteks Eesti Päevalehe massiivse kirjastamis- kampaania puhul võib näha, et kultuurikülgede põhilise ruumi võtavad enda alla nende endi raamatud.

Eva Kolli
Valgus

Eestlased on alati olnud lugeja rahvas. On õiglane ja tore, kui nad saavad raamatutest rohkem teada. Ja miks ka mitte otse tegijailt.

Silva Tomingas
TEA

Postimehes igakuiselt ilmuv ja kirjastuste liidu toimetatud lisa Raamat annab unikaalse võimaluse saada raamatusoovitusi otse kirjastajatelt, kelle poolt just need teosed on parimate soovitusetega lugejate jaoks välja valitud.

Priit Maide
Varrak

Head ja põhjalikku teavet raamatute kohta ei ole kunagi liiga palju.

Katrin Kliimask
Koolibri

Iga raamatu ilmumine ei ole paraku suursündmus. Hulgaliselt ilmub teatme- ja aimekirjandust, mille lugejate/tarbijate ring on väike; nendest ei tehta juttu ka kirjanduskriitika külgedel. Igale raamatule pole põhjust lavastada kallist turundusüritust (ka lugeja ei soovi seda kinni maksta kõrgema kaanehinna näol!). Küll aga oleks vaja nn seinalehte, kust ülelibisevad silmad võivad põnevat haarata. Loodan, et Raamat just selliseks teabetulbaks kujuneb. Ja tulp ei pruugi igav olla!

Signe Siim
Maalehe Raamat

Selles lehes on lugejatel hea võimalus tutvuda kirjastuste liidu liikmete nii uute kui ka juba varem ilmunud suurepärase raamatutega ühes kompaktses lehes. See on leht, mis ei keskendu raamatu hinnale, vaid ennekõike selle sisule.

Liis Nigu
Ilo

uudised

Jõulukuu raamatunädal Rahvusraamatukogus

Rahvusraamatukogus on juba kolm päeva kestnud ning jätkub 10. detsembrini traditsiooniline jõulukuu raamatunädal. Tänavu kolmandat aastat korraldataval üritusel osaleb üle 60 Eesti kirjastuse. Väljas on rikkalikud raamatuletid, võib kohtuda kirjanikega, osaleda autogrammitundidel, raamatusitlustel, tutvuda raamatukogu arhiivkogu tekkeloo ja huvitavate teavikutega.

Selle aasta raamatunädala tähtsündmus on 9. ja 10. detsembril Rahvusraamatukogus toimuv rahvusvaheline kirjandusfoorum "Pabeli raamatukogu" (vt www.nlib.ee/kirjandusfoorum).

Üritus on kõigile tasuta, päevakavas on teemad: kirjandus ja meedia, kirjandus ja noored, kirjandus ja raamat, kirjandus ja rahvusriik, kirjandus ja raamatukogud. Ürituse patroon on Ingrid Rüütel.

Urve Pals

Rahvusraamatukogu avalike suhete osakonna juhataja

25 kaunimat Eesti raamatut

Tänavusel 25 kaunima Eesti raamatu konkursil osalevaid raamatuid ootab žürii Rahvusraamatukokku 10. jaanuariks.

Konkursi eesmärk on kunstiliselt kujunduselt ja trükitehniliselt teostuselt parimate raamatute kui vaimse kultuuri nähtuse väärtustamine.

Hindamise aluseks on eelkõige raamat kui tervik: kujundusele, tüpograafiale, esteetilisusele, loetavusele, aga ka välisele ilmele ja tootmiskvaliteedile pööratakse ühepalju tähelepanu.

Võitnud trükised osalevad igal aastal maailma kaunimate raamatute konkursil Leipzgis ja sügisel eksponeeritakse valikut Frankfurdi raamatumessil.

RAAMAT

Väljaandja Eesti Kirjastuste Liit.
www.estbook.com
kirjastusteliit@eki.ee
tel 644 9866
© EKL 2005

Oma riigi ustavad teenrid

Maarja Kaaristo etnoloog

Hiljuti ilmunud kaks elulooraamatut – Anthony Levi “**Richelieu. Ühtse Prantsusmaa kujunemine**” ja Albert Speeri autobiograafia “**Mälestused**” – on suurepärase lisanduse senisele eesti keeles kättesaadavale ajalookirjandusele ning tänuväärne lugemis- ja allikmaterjal nii ajaloolasele kui lihtsalt huvilisele.

Jumala ja oma riigi ustav teener

Armand Jean du Plessis de Richelieu (1585–1642) on paljudele lugejatele küllap tuttav Dumas’ “Kolme musketaari” julma, halastamatu ja küünilise võimumehena. Nimeka prantsuse kultuuriloolase Levi eesmärk ei ole seda nägemust ümber lükata, küll aga näitab ta oma raamatus – mis valgustab sündmusi nii mõnegi uue nurga alt –, et Prantsuse ajaloo ühe mõjuvõimsama mehe elu oli sellest märksa mitmeplaanilisem. Ulatuslikele arhiivimaterjalidele tuginevat uurimust võib kahtlemata nimetada üheks parimaks seni kirjutatud Richelieu elulooks.

1624. aastal sai Richelieu’st, kelle avalikku elu iseloomustasid intriigid, salasepsitused ja reetmised, juhtiv minister. Sellega saavutas ta positsiooni, mis võimaldas tal asuda täitma oma eluaegset ambitsiooni: luua Prantsusmaa riiklik identiteet. Levi näitab, kuidas Richelieu Prantsusmaa nii majanduslikus, sõjaväelises, administratiivses kui ka kultuurilises mõttes tsentraliseeris.

Richelieu’s olid huvitaval kombel ühendatud usumees ja poliitik. Kardinal otsis kogu oma karjääri jooksul ilmalikus sfääris võimalusi, kuidas suu-

rendada Prantsusmaa hiilgust, rikkumata sealjuures Jumala seadusi. See aga ei takistanud minister Richelieu’l taotleda paavstilt vabastust aeganõudvast usukohustusest lugeda iga päev palveraamatut, kuna ta samal ajal ise paavsti vastu sõjaväge kogus.

Richelieu ei keskendunud vaid poliitilisele tegevusele. Kultuurilise propaganda mõjuvõimu avastas Richelieu juba varakult. Ta kasutas ära kõik kunstiliigid – maalikunsti, kirjanduse, arhitektuuri, näitekirjanduse, tantsu, muusika, skulptuuri ja kujunduskunsti – kui vahendid Prantsusmaast eripärase rahvusliku identiteediga ja kultuuriliselt ühtse terviku kujundamiseks.

Oma poliitilises testamendis, mille ta kirjutas selleks, et anda kuningas Louis XIII näpunäiteid riigi juhtimiseks pärast tema surma, kirjutas Richelieu, et rakendas kogu energia ja võimu, mille kuningas talle andis, kolme ülesande täitmiseks: hävitada hugenotide leer, karpida ülikute uhkust ja sundida kõik kuninga alamad täitma jälle oma kohustusi ning tagada kuninga nimele välismaal positsioon, mida see väärrib. Seda, kuidas ja mil määral see Richelieu’l õnnestus, võib lugeda juba raamatust.

Hitleri Faust

Saksa arhitekt Albert Speer (1905–1981) oli Hitleri lähim sõber ja usaldusalune, tema arhitekt ja alates 1942. aastast ka relvastusminister. Nürnbergi kohtuprotsessilt, kus paljud teised natsiliidrid, sealhulgas ka Speeri otseses alluvuses töötanud Fritz Sauckel, surma mõisteti, pääses Speer eluga. Talle mõisteti 20 aasta pikkune vanglakaristus. Pärast vabanemist avaldas Speer oma Spandau vanglas kirjutatud mälestused. Temast sai natside “kollektiiv-

Richelieu väejuhina La Rochelle’i all.

se süü” kehasaja, kes end kirjutamise, telesinemiste ja intervjuude andmise-ga lunastada püüdis.

“Mälestustest” leiame kahtlemata kõige lähedasema vaatleja kirjutatud Hitleri portree. Speer tõusis Berliini peaarhitektiks 28-aastaselt, Hitleriga sidusid teda algusest peale ühised hu-

vid. Noores arhitektis nägi füürer ilmselt oma täitumata jäänud unistuste realiseerumist.

“Ühe suure tellimuse eest oleksin nagu Faust oma hinge maha müünud,” kirjutab Speer. “Nüüd olin ma leidnud oma Mefisto, kes ei olnud sugugi vähem kütkestav kui Goethe oma.”

Mahukas ja detailses raamatus välidib Speer ometi paljusid olulisi teemasid, nagu holokaust ja tema enda isiklik osa natsikuritegudes. Nürnbergi kohtuprotsessil tunnistas Speer oma süüd ja võttis vastutuse juhtunu eest, kuid väitis, et ei teadnud ometi täpselt seda, mis toimus. Sellest ajast peale on kahtlustatud, et Speer mõtles antud strateegia välja teenitud karistusest pääsemiseks. On äärmiselt tõenäoline, et nii kõrge riigitegelane toimuva suhtes siiski täielikus teadmatuses ei viibinud.

Pärast Speeri mälestuste avaldamist on palju küsitud, mil määral võib Speeri uskuda. Kui “tõepärased” on tema mälestused? Speeri biograafiate autorid (Gitta Sereny või Dan van der Vat) on küsinud, mil määral ilustas Speer tõe, kas tema patukahetsus vanglast vabanemisel oli siiras või oli tegu üksnes teesklusega?

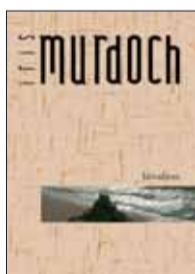
Objektiivset tõe, kui niisugune üldse eksisteerib, on autobiograafia puhul palju oodata. Speeri mälestused ongi väärtuslikud just tema subjektiivse tõe esitamise seisukohalt ja niisugusena ongi see raamat äärmiselt kaasakiskuv pilguheit Albert Speeri Kolmandasse Riiki.

Küsimusele Speeri rolli kohta natsikuritegudes ei pruugi me iialgi vastust saada, kuid siinkohal võiks lõpetada järgmise huvitava remargiga. Paar nädalat enne oma surma helistas Albert Speer teda biograafia jaoks kümneid tunde intervjuuerinud ajakirjanikule Gitta Serenyle.

“Lõppude lõpuks,” olevat Speer öelnud, “olin ma Hitleri arhitekt ja tema relvastusminister. Ma istusin kaksikümend aastat Spandau vangis ja kui ma sealt välja pääsesin, alustasin uut ja väga edukat karjääri.

Pole ju paha, mis?”

ilmunud

Liivaloss

Iris Murdoch
Inglise keelest
tõlkinud
Maret Kaik
360 lk
kõva köide

Kooliõpetaja Bill Mori ja tema naise

rahulik elu saab häiritud, kui üks noor naine, Rain Carter, tuleb koolimaja ja direktori portreed maalima. Mor, kes hellitab lootusi poliitikaga tegelema hakata, annab endale aru uutest ihadest. Tema teismelised lapsed ja naine püüavad võrast emale tõrjuda. Tekib Murdoch'i romaanidele omane suhete sasipundar, millest keegi ei saa väljuda endisena.

Iris Murdoch (1919–1999) sündis Dublinis, kasvas Londonis ning sai hariduse Oxfordis ja Cambridge’is. Ta on kirjutanud 26 romaani ning filosoofiaalaseid ja kirjanduskriitilisi teoseid. Ta oli täiesti taotlev kirjanik, kes ei lubanud toimetajatel oma teksti muuta. Murdoch kasutas oma raamatutes sageli fantaasia ja gooti kirjanduse elemente, kuid tema kangela- sed olid realistlikud oma püüdlustes leida erakordsetes oludes elu mõtet.

Meelte lugu

Diane Ackerman
Inglise keelest
tõlkinud
Riina Jesmin
384 lk
kõva köide

Diane Ackerman on ameerika pro-

saist ja luuletaja, kes on kirjutanud ka mitu esseistlikku raamatut, kasutades neis poeetilist stiili. “Meelte lugu” on jagatud viide ossa, igas neist käsitletakse eri meelt, kuid tegemist pole teadusliku raamatuga. Autor vaatleb meelte eri aspekte ja kõike nendega seonduvat – meelte päritolu ja evolutsiooni, seda, kuidas need kultuuriti erinevad, nende ulatust ja mainet, nendega seotud folkloori ja teadust, neid sensoorseid idioome, mida me maailmaga rääkides pruugime, ja veel mõnda eriteemat. Lugeja võib raamatust teada saada lõpma- ta palju huvitavaid fakte, kuid nautida ka autori sõnaosavaid arutlusi ja mõt- tekäike. Nii saame teada, miks kasutas keisrinna Josephine kannikeselõhnalist parfüümi, miks arenevad enneaegselt sündinud lapsed kiiremini, kui neid masseeritakse jpm.

Kõik muutub lauluks

Koostaja
Vallo Kepp
384 lk
kõva köide

Antologia “Kõik muutub lauluks” on esimene katse heita pilk luule ja luuletaja teemale eesti luules. Antoloogias on esindatud sadakond poeti kahe ja poolesaja luuletusega. Raamat on illustreeritud mustvalgete fotodega. Esindatud on Artur Adson, Betti Alver, Anna Haava, Kalju Lepik, Indrek Hirv, Ain Kaalep, Andres Ehin, Doris Kareva, Viivi Luik ja paljud teised.

Luule on püha. Luuletajal missioon.

Luulel ja luuletajal saatus.

Sündida Eestis.

Kust saab laulik sõnad?

Sünnib sõnad sõnelaga süles?

Vallo Kepp

Maskid ja reetmine

Puutumatu

John Banville
Inglise keelest tõlkinud Krista Kaer
403 lk, kõva köide

Värske Man Bookeri preemia omanik John Banville on võtnud oma romaani “Puutumatu” aluseks Cambridge’i ringi kuulunud venelastega koostööd teinud spiooni Anthony Blunti elu. Blunt oli üks viimaseid selle ringi paljastatud liikmeid, ta oli saavutanud Briti ühiskonnas kõrge positsiooni, ta oli kuninganna maalide hoidja, Courtauld’ Kunstiinstituudi pikaajaline direktor ja tunnustatud kunstiteadlane. Samuti oli ta venelaste heaks töötamise ajal olnud Briti luureteenistuse töötaja.

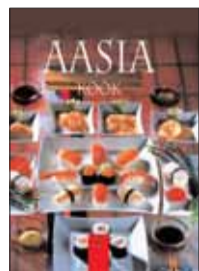
Kuigi Banville on Blunti eluloolistest faktidest üsna täpselt kinni pidanud, on raamatu Victor Maskelli ja tema prototüübi elulugudes kaks olulist erinevust: Banville asendas Blunti lapsepõlve ja nooruse iiri luuletaja Louis McNeice’i noorusega ning Maskell, erinevalt Bluntist, oli abielus ja kahe lapse isa. See võte andis autorile võimaluse teha oma tegelane mitmekordselt võõrandunuks, esimene reetmine oli tema perekonna katoliiklusest lahtiütlemine ja perekonnanime inglispäraseks muutmise, sellele järgnes hilisemate reetmistega jada.

Maskell on üks paljudest Banville’i kangelastest, kelle elus on oluline koht esteetilistel huvidel ja keda huvitavad maskid, või õigemini, kes on harjunud elama üksnes maski varjus. Surmaga silmitsi seistes ei meenu Maskellile ükski lähedane inimene, tema silme ette kerkib üksnes Poussini “Seneca surm”, ainus tõeliselt väärtuslik originaalmaal, mis tal oli õnnestunud endale saada.

Victor Maskell ise arutleb, kas teda üldse ongi olemas, kui langeb viimane mask, siis jääb võib-olla järele üksnes tühjus. Tema elu on pidev teesklamine, roll elu näitelaval, mida ei tohi hetkekski unustada. Muidugi pole “Puutumatu” kõigest ühe spiooni lugu, see on laiem pilt ühiskonnast, inimese valikutest, reaalsusest ja näivusest ning see kõik on esitatud Banville’ile omases suurepäraseks stiilis.

Krista Kaer

ilmunud

Aasia köök
Rita Henss ja Kristiane Müller-Urban
Saksa keelest tõlkinud Kerttu Palginõmm
190 lk
köva köide

See raamat viib meid põnevasse ja inspireerivasse Aasia kulinääria maailma, mis on täis tuliseid maitseelamus! Pika ajaloo, lõhna- ja maitserikas Aasia toit leiab üha rohkem sõpru ka Eestis. Aasias elavad tosinad rahvad ja kultuurid, sajad hõimud ja rahvusrühmad. Nende pottides peegeldub nende usk, loodus, mille keskel nad elavad, ja nende ajalugu. Mongoolia pada, hapendatud köögivilid, täidetud taigataskud, teravamaitseelised supid ja loendamatud riisiroad – kõik need on võõra maa suurepäraseid sõnumitoojad. Selle raamatu retseptide järgi toitu valmistada pole mingi vaev, enamik algupäraseid toiduaineid on nüüd ka meil kättesaadavad või on neid võimalik sarnastega kergesti asendada.

Jõulutoidud
Martha Day
Inglise keelest tõlkinud Uuve-Maarja Urbla
256 lk
pehme köide

See raamat on täis inspireerivaid ideid ja väärtuslikke nõuandeid ning sisaldab üle 200 rikkaliku pühaderoa retsepti. Esindatud on kõik traditsioonilised jõuluroad: ahjus küpsetatud kalkun lisanditega, erinevad jõulukupsetised ja suud vett jooksmata ajava täidisega pirukad. Raamatus on ka valik kokteilide ja talviste soojendavate jookide retsepte. Lisaks lahjad ja tervislikud jõulutoidud ning suur valik taimetoitlaste roogasid. Õpetatakse ka looduslikest materjalidest kaunistuste meisterdamist ja antakse ideid kodus valmistatavate söödavate kingituste ja pidulike suupistete jaoks. Retseptide juures on järkjärguline valmistamisjuhend ja üle 800 illustreeriva foto.

Elu kui kabaree
Kalju Saareke
255 lk
köva köide

Kauaaegse tantsija ja tantsupedagoogi mälestused sõnajärgsest Vane-muisest, omaaegsest teatriõhustikust ja lavastaaridest, Estoniast, operist, operetist ja eelkõige balletist mitme aastakümne vältel. Samuti on juttu balletikooli algusaegadest, Kalju Saarekese õpetamiskogemustest – Ülo Vilimaa, Ago-Endrik Kerge jpt suurepäraseid tantsijad võivad pidada end tema õpilasteks. Ning muidugi on see raamat varieteest, Eesti tolaeagsest uhkusest ja visiitkaardist. Astoria, baar-varietee Tallinn, Viru ja hiljem Olümpia olid toredad meelelahutuskohad ning sealsed programmid kõrgel tasemel. Raamatus on palju pilti maestro isiklikust arhiivist.

Suur köögiteater

Piret Saluri
tõlkija

Pikki aegu lugesin seda raamatut õhtuti ja natukehaaval nagu seiklusjuttu. Pärast tihedat ametnikupäeva ei tahtnud muu ja tõsisema lugemine eriti õnnestuda. Samas oli kosutav süveneda riigipaberitega võrreldes hoopis teise ainekukku. Autori abiga sain teada, mida võib gastronoomiahuviline välja lugeda vanadelt savitahvlitelt. Lehekülj lehekülje haaval jälgisin viinapuud ürgse tüviväädi rännakut kusagilt Eufrati ja Tigrise aladelt tänapäeva Euroopasse ja viiking Leif Eiriksoni laevas võib-olla ka Ameerikasse – Vinlandi.

Jah muidugi, Cortése ja Pizarro “Uue Hispaania” avastamine ning meie igapäevase kartuli, kakaoubade, tomati ja šokolaadi lugu oli kunagisest koolikursusest veel meeles. Selle raamatuga võrreldes muidugi kasinalt. Maadeavastaja Marco Polo leiud köögikultuurile aga selgitasid nii mõnegi seose hilisema ajaga, täiendades lugeja üldharidust. Ja kui siis jõudis kätte heitlus kahvli kui saatana tööriista pärast, mille kasutamise eest üks vaene vastupaavst kirikuvande alla pandi, oli põhjust üle lugeda lõik autori eessõnast:

“Kui vaadata toidukultuuri arengut kuue viimase aastatuhande jooksul, siis tundub, et vaatad suurt köögiteatrit, ja nii on seda ka nimetatud. See on suur näidend, vahel komöödia, vahel tragöödia, vahel täielik tsirkus, aga ometi ka oma jubeuses alati kaasakiskuv. Ja ta jaguneb õieti alati vaastusteks, millest mõned on toretsevad ja mõned tragi-

koomilised, aga köitvad. Kui Honoré de Balzac ei oleks loonud oma võimast romaansarja “La Comédie humaine” (“Inimlik komöödia”), siis võiks ka köögiteatrit täie õigusega nimetada “Inimlikuks komöödiaks”.

Köögikunstist on palju raamatuid

Tunnistan, et vahel vaevas mind “Gastronoomia ajalugu” lugedes südametunnistus, sest lugemata raamatute virm muudkui kerkis, ametlike pabereid kuhjus niisamuti. Kuna aga toidukultuuri ja -ajaloo tundmine seostus pisut ka minu tolaeagse tööga, siis tõrjusin süütunde. Pealegi kinnitas autor, et Marcus Aurelius Antoniusi südame valutas ennekõike Kleopatra ehk Egiptuse mao, nagu nimetasid Kleoparat roomlased, kuulus köök. Head road ja juba tollal head veinid.

Et Prantsuse revolutsiooni käiku mõjutas oluliselt üks koka tavalisemaid tööriistu – kööginuga. Et Viini kongressi tähelepandevaamad tegelasi oli Prantsuse välisministri Talleyrand'i kõrval tema kokk, kuulus Antonin Carême, kes pidi taastama Prantsusmaa tuhmunud maine. Et sõdade, võitude ja kaotuste, riikide tekkimise ja hävimise, võimuvõitluste, majanduse tõusude ja languse ning kulinääria mõju on olnud läbi ajaloo vastastikune, osalt naljaga öeldult, aga ikkagi.

Köögikunstist on kirjutatud väga palju raamatuid. On põhiteosed: antiikajast tuntud “Apiciuse De re coquinaria”, on kuulsate köögikunstnike omi: Jean Anthelme Brillat-Savarin'i “La Physiologie du goût”, on musketäride looja

Alexandre Dumas' “Grand Dictionnaire de cuisine” ja on muidugi soliidne, usaldusväärne “Larousse Gastronomique”. Neid ja teisi kommenteerib oma “Gastronoomia ajaloo” ka Jussi Talvi.

Mõistagi võib leida peatüki või vähemalt lõigu paljude tuntud ja ülistatud meisterkokkade kohta: François Pierre de la Varenne, Auguste Escoffier, Paul Bocuse. Niisamuti selgub, kuidas kujunes välja kuulud Prantsuse köök, mille tegelikest Itaalia mõjudest ja Katariina di Medici rollist selles prantslased eriti rääkida ei taha, miks sündis Prantsuse uus köök, kuidas leiti ja valmib õige *Boeuf à la Chateaubriand*, mida ütlevad meile Sacheri tort ja Viini šnitel, kelle kaela riputati esimene *Cordon bleu* – meisterkokkade kõrgeim tunnustus. Sest kuigi maailmas on lugemata arv kokaraamatuid ja meiegi raamatupoodides on raske otsustada, mida siis ikkagi riulilt tahta, leidub ammendavaid ülevaatlikke käsitlusi gastronoomia ajaloo tervikuna veidralt vähe.

Nii võtsingi Jussi Talvi oma ühel päeval natuke häbenedes (sest on ju see tõsine, pärisajalugu) ja pisut kõheldes kaenlasse ning pakkusin seda kirjastajale – tõlkimiseks, trükkimiseks, avaldamiseks. Kirjastaja ei kõhelnud.

Gastronoomia ajalugu
Jussi Talvi
Soome keelest tõlkinud Piret Saluri
320 lk
köva köide

ilmunud

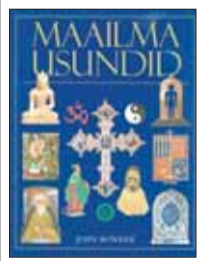
Meditatsioon
Inglise keelest tõlkinud Pille Runtal
160 lk
pehme köide

Meditatsioon on kõigi jooga liikide lahutamatu osa ja oluline võti meele- rahu saavutamiseks meie üha kaootilisemas elus. Regulaarne harjutamine tõstab vaimset, füüsilist ja hingelist heaolu. “Meditatsioon” annab kahe- teistkümnestmelise juhise mediteerimise harjutamiseks ja õpetab, kuidas muuta see igapäevaelu osaks. Raamat on mõeldud nii algajatele kui ka neile, kes on juba kogunud mediteerijad.

Kogu maailma märgid & sümbolid
Miranda Bruce-Mitford
Inglise keelest tõlkinud Lauri Vahtre
128 lk
köva köide

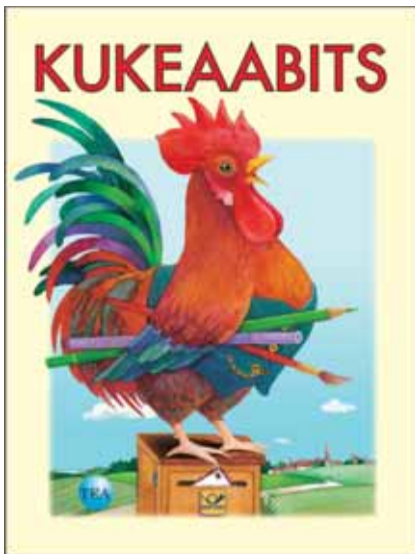
Ükskõik, kas me elame kommertsialiseerunud ühiskonnas või mõnes ajast suhteliselt puutumata jäänud kogukonnas, ikka ümbritsevad meid märgid, kujundid ja kujutlused, mis on suurel määral sümbolid. Kogu maailmas on sümboleid alati peetud tähtsaks omaduste pärast, mis neid mingil moel seovad sügavamate tõdedega. Kuu on sama võimas sümbol kui Päike; ta valitseb tõusu- ja mõnnavett ning kasvab noorkuust täiskuuks. Loomadel, lindudel ja puudel on kõigil oma seosed. Näiteks puu võib märkida elu ja kasvamist; elupuu on kogu maailmas tuntud sümbol. See ohtralt illustreeritud teatmeteos sisaldab märke ja sümboleid maailma paljude eri kultuuride kunstist, usundeist ja rahvapärismustest. Siit leiata seletuse tuhandest sümbolite tähendusele hobuserauast roosiõieni. Ülimenuka raamatu kordustrukk.

Maailma usundid
Inglise keelest tõlkinud Katri Ezzoubi, Maarja Kaaristo, Ann Kitsnik, Jürnas Kokla ja Rein Turu
216 lk
köva köide

Tunnustatud religiooniurija John Bowkeri ülevaatlisk ja suurepäraselt illustreeritud raamat tutvustab, analüüsib ja võrdleb maailma kõige levinumate usundite õpetusi, ajalugu, ikonograafiat, võtmefiguure ja usukombeid. Selle raamatu vahendusel on võimalik tutvuda muinasusundide, hinduismi, budismi, judaismi, kristluse, islami, džainismi, sikhismi, Hiina ja Jaapani usundite ning põlisrahvaste usunditega. Erinevaid religioone esitatakse neile hinnangut andmata ja üht teistele eelistamata. Raamatu lõpuosast leiame ajatabeli, kuhu on paigutatud käsitletud usundite tähtsaimad sündmused.

TEA 12 kuu TOP*
november 2004 – oktoober 2005

1. Kukeaabits 15 065 eksemplari
2. Suur eesti-inglise sõnaraamat 7730
3. Võõrsõnastik 7535
4. Pere terviseentsüklopeedia 6399
5. Kukeaabitse kirjavihik 5338

* Ei sisalda raamatute müüki raamatuklubide kaudu ega välismaal TEA Kirjastuse litsentsiga kirjastatud raamatute müüki.

Uudised

TEA teeb ettevalmistusi Hiinas oma kirjastuse avamiseks

TEA Kirjastuse võõrkeeleõpikutest on ilmunud Hiina Rahvabariigis koostöös sealsete kirjastustega tänaseks üle kümne nimetuse. TEA peab raamatute ilmumise tempot siiski aeglaseks ja müüginumbreid tagasihoidlikuks, mistõttu on otsustatud luua Hiinasse tütarettevõtte.

Olukorras, kus 2008. aasta olümpiamängud lähenevad ning Briti ja Saksa kirjastused Hiina keelaturule tormi jooksevad, on TEA Kirjastuse raamatute prooviaeg juba ammu selja taga ja nende turule sobivus tõestatud.

Peale kirjastuse kaalub TEA ka Keeleõpetuse tütarfirma avamist Hiinas. Hiinast on tehtud koostööpakkumine Pekingisse TEA keeltekooli rajamiseks. TEA esindajad lähevad kohe uue aasta alguses Pekingisse läbirääkimisi jätkama.

Tänapäevane teatmeteos kui nõuandja

Silva Tomingas

Doktor Jaanus Kerge, "Pere terviseentsüklopeedia" konsultant, on ühes usutluses öelnud, et selline teatmeteos nagu "Pere terviseentsüklopeedia" peaks olema igas kodus ja käepärases kohas. Ja veel enamgi, seda on nimetatud igapäevase hädavajalikuks ja esmaseks relvastuseks oma tervise kaitsel.

Jaanus Kerge: "On olemas üldised tervise riskid. Iga inimene peaks teadma, mis on tema perekonna, terve suguvõsa ja tema enda tervise riskid, millele tähelepanu pöörata. Tänapäevane üldteatmeteos peaks kodus kindlasti olema olemas, et saaks piisavalt teadmisi ja oskaks riske hinnata, haigusi vältida ning nendega ka hakkama saada. Mõistagi peab raamaturiiulile lisanduma ka terviseetmalisi brošüüre, meelepeasid ja muud pidevalt uuenevat teavet, lähtuvalt just oma pere terviseprobleemidest.

Mida arstil sellest raamatust lugeda on ja mis see arstile annab?

Tänapäeva maailm on nii keeruline, meditsiin areneb kiiresti, praegu ei julge vana ülikoolitarkuse peale lootma jääda, kas või siis, kui on vaja oma erialast väljastpoolt näiteks pereliikmele nõu anda.

Seda tüüpi raamat aitab arstil kindlasti oma teadmisi patsiendile tema haiguse kohta selgemalt ja kujukamalt edasi anda. See aitab patsiendil lihtsamini ja kiiremini mõista, mis on tema haiguse olemus, kuidas see avaldub, missugused on haiguse riskid. Sageli on ju nii, et hirmust või kurvastusest on patsiendil rõhuasetus paigast ära läinud ja üldpilt ähmaseks muutunud. Arsti visiidi ajal on omaette tähtsus ajafaktoril – visiit on lühike, infot on palju. Patsient ei oska või ei taipa esimese hooga piisavalt küsida. Arst ei tea alati, kui vähe või kui palju patsient tegelikult teab ja millised on tema taustateadmised.

Raamatus ongi käepärane teave, et

Igal perel on külmetuse puhuks oma salaretsept või salamall, aga entsüklopeediast saab juurde ka üldisemaid põhimõtteid ja uusi ideid, ütleb doktor Jaanus Kerge.

mõnda asja patsiendile piltlikult ja lihtsalt selgeks teha. Paljude haiguste puhul ongi piisavaks selgituseks raamatu pildimaterjal.

Kui olulised on sellise teatmeteose juures värvipildid?

Aastakümneid tagasi oli visuaalne tarkus väga tagasihoidlik: põhiliseks pildimaterjaliks oli isegi meditsiiniüliõpilasele Netteri atlas, ja seegi õppejõu käes. Visuaalne värviline maailm aitab patsiendil kiiresti mõista tekkinud muutusi ja kogu haigust, näha, mida haigus inimesega teeb – pilt räägib ise enda eest.

Siin on väga koledaid pilte ja see tänapäevase digipildi kaudu antud visuaalne esitus klantspaberil võib mõnes ilmselt õudu tekitada.

Pildimaterjali on entsüklopeediasse valinud ju spetsialistid ja siin on antud ikkagi tüüpilised, esitatud tüüpisümptomid, mitte äärmuslikud seisundid. See, et näiteks tolmuhest on suurena näha, ongi hea, siis inimene ei kloi oma vaipa mitte üks kord kuus, vaid iga päev. Haiguste olemuse tabamiseks

ei pääse me fotota, hirmuäratavus jääb tagaplaanile.

"Pere terviseentsüklopeedia" ja selles sisalduva pildimaterjali üks mõte ongi just tutvustada paratamatut haiguste mitmekesisust, mis meid ja meie peret ümbritseb.

Väga kaugel ei ole ju aeg, kui arvati, et ega aids ja mitmed teised sellised haigused meid eriti ei puuduta.

See on tõesti seniseid käsitlusi avardav teatmeteos, mis annab ülevaate ka uutest või taas aktuaalseks muutunud terviseprobleemidest, sealhulgas ka viimastel aastatel maailmas esilekerkinud haigustest, näiteks hullu lehma tõbi, linnugriip. Väga hea on seegi, et osa pilte on teiste rasside esindajatega. Nemad elavad ka siin, töötavad meiega kõrvalt. Mitmekülgne pildimaterjal aitab meil ära tunda tavalisi haigusi, näiteks mingit nahalöövet, ka tumedanahalisel inimesel. Päril palju on Eestis juba ka neid inimesi, kes oma reisirõu arsti poole pöördudes puutuvad kokku kohalike inimestega, kellel on erinevad haigused oma erinevate sümptomitega.

Kuivõrd võib arsti häirida, kui patsient on sellise paksu teatmeteose läbi tudeerinud ning nüüd visiidil oma tarkust hakkab näitama ja teinekord ehk isegi julgeb kahelda mõnes ravimeetodis või arsti ettepanekus?

Mulle endale selline aktiivne patsient meeldib, sest ravis võib olla erinevaid käike, mida peab patsiendile välja pakutama. Kui patsient on eelnevalt nendega tutvunud, siis ta saab aru, et ka tema peab mingeid otsuseid tegema ja alternatiivide tundma.

Eelteave natuke lihtsustab, konkretiseerib arsti ja patsiendi suhtlemist, ja kui me lõppkokkuvõttes ühiste seisukohtadele jõuame, annab see hea motiivi ravi jätkamiseks ja püsiva tulemuse saamiseks.

Kui palju on võimalik tänapäeval inimesel endal haigusi ära hoida?

Suhkruhaigustki on põhimõtteliselt võimalik ära hoida. Terve on väga hea olla ja inimene peabki seda püüdma. Peame aga teadma, kust me tuleme, kus on meie juured, kus on meie riskid. Kui me oma elu planeerime, peame neid riske täiskasvanuks saades kohe hindama.

Oluline, et inimese elus ei saaks tema plaanidele takistuseks mingi haigus, mille eelmärgid on tema suguvõsas tasahiljakesi avaldunud (siia kuulub näiteks enamik veresoonehaigusi), kuid millele ta ei ole õigel ajal tähelepanu pööranud.

Riski etteadmimine ei tähenda unetuid öid, vaid kainet tegevusplaani, kuidas oma elu- ja toitumisviisi kohaldada nii, et see ei suurendaks riski. Head algteadmised selleks annab usaldusväärne teatmeteos.

Pere terviseentsüklopeedia

Peter Abrahams
Tõlkijad Lauri Lõhmus,
Ervin Pärn, Raul Sulbi
264 lk
köva köide

Uudised

"Grammar is Easy!" võidukäik jätkub

Leedu suurimalt kirjastuselt Šviesa ilmus TEA Kirjastuse litsentsi alusel juba kümnes trükk tuntud inglise keele grammatikaõpikust "Grammar is Easy!" (autor Ann Pikver).

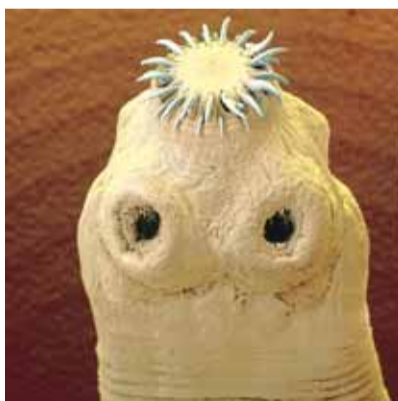
"Grammar is Easy!" on inglise keele grammatikaõpik algajatele ja see on üks lihtsamaid kogu maailmas. Raamat on Leedu turul olnud alates 1995. aastast ja selle trükiarv on Leedus kokku ligi 100 000 eksemplari.

Ka Läti raamatuturul on "Grammar is Easy!" püsinud keelelaste menukite esireas Läti suurima kirjastuse Zvaigzne egiji all juba üle 10 aasta.

"Grammar is Easy!" on olnud edukas Eesti ja Venemaa turul alates 1994. aastast, ilmunud Soomes (WSOY), Hiinas (Foreign Language Teaching and Research Press).

Litsentsid on müüdnud ka Araabiasse jm. "Grammar is Easy!" on maailmas müüduim TEA Kirjastuse raamat.

Kas TEAte?

Kes on pildil?

Õige vastuse leiata "Pere terviseentsüklopeediast" (TEA Kirjastus, 2005).

Millise TEA raamatu trükkimiseks läks üle 25 tonni paberit? Ülevõtte on tehtud Tallinna Raamatutrukikojas oktoobris 2005.

Vastused saatke meile info@tea.ee või TEA Kirjastuse aadressil (10118 Tallinn Liivalaia 28). Õigesti vastanute vahel loositakse 15. detsembril välja kümme TEA uusimat raamatut "Piibillood" (sarjast "50 klassikut"). Võitja avaldatakse www.tea.ee.

Vajaliku sõnaraamatu leidmise kunst

Ruth Mägi

Tuleb ette, et toimetusse pöördub heitunud sõnaraamatu kasutaja, kes pole soetatud raamatust soovitud sõna leidnud. Samas lugenud üks vanaisa sõnaraamatu kaanest kaaneni läbi ja pärast kiitnud, et hea raamat. Juhtub sedagi, et kasutaja on kätte võtnud hoopis vale keele sõnaraamatu, sagedamini aga ei saa ta päris lõpuni aru, mida üht või teist tüüpi sõnaraamatust otsida tasub. Püüan eri tüüpi inglise keele sõnaraamatute varal kirjeldada, milleks ja kuidas üht või teist sõnaraamatut kasutada.

Tõlkesõnaraamatud

Tõlkesõnaraamatuid on eestlaste kodudes tõenäoliselt kõige rohkem. Seda tüüpi sõnaraamatut kasutatakse kõige rohkem võõrkeelse sõna tähenduse teadasaamiseks ja võõrkeelele ette tulevate sõnavaraprobleemide lahendamiseks. Tuntuim ja suurim neist on kindlasti Johannes Silveti "Inglise-eesti sõnaraamat", teine, alles äsja ilmunud suur tõlkesõnaraamat on TEA "Eesti-inglise sõnaraamat" (mõlemas üle 100 000 märksõna).

Silveti sõnaraamatu esituslaad on väga klassikaline, kuigi pealtnäha mitte kergete killast. Kasutajad on selle sõnaraamatuga harjunud, juba teatakse, kust ja kuidas otsida. Sõnaraamatu võlu peitub selles, et tema koostaja Johannes Silveti "keel" sisaldab ainult seda materjali, mida tavakasutajal tõepoolest

Sisu - mitte suuruse - järgi valib kasutaja omale sobiva sõnaraamatu.

vaja läheb, ja ei midagi rohkemat. Pakutavat infot on mõistlikul hulgal, see ei hakka kasutajat koormama.

TEA suur "Eesti-inglise sõnaraamat" on samuti tõlkesõnaraamat, kuid mõeldud mitte ainult eestlasest kasutajale, vaid ka ingliskeelsele kasutajale, sest sisaldab eesti keele grammatikale viitavat informatsiooni. Suure uuendusena on siin sõnaraamatus antud ingliskeelsetele vastetele ka hääldus. Tagasiside on näidanud, et see täiendus on igati praktiline, sest kasutaja tahab ingliskeelset vastet ju ka suuliselt kasutada.

Kakskeelsed seletavad sõnaraamatud

TEA on seni Eestis ainuke kirjastus, kellel selline sõnaraamatutüüp on ole-

mas. Maaailmas tuntakse rohkem ükskeelseid seletavaid sõnaraamatuid, TEA on ükskeelsele seletavale sõnaraamatule lisanud ka eestikeelse tõlke (tulemuseks on inglise-inglise-eesti sõnaraamat). Seda tüüpi sõnaraamatud on näiteks "Inglise-eesti seletav sõnaraamat Password" ja "Suur inglise-eesti seletav sõnaraamat".

Eriti hindavad neid sõnaraamatuid inglise keele õpetajad, kes saavad sealt keele õpetamiseks tuge. Nagu raamatu nimigi ütleb, sisaldab see palju ingliskeelseid seletusi, mida illustreerivad mitmed näitelauseid ja fraasid, mis aitavad sõna kasutuskonteksti õigesti mõista ning annavad kasutuskindluse. Tõlkeidki peavad silmas konteksti, milles ingliskeelne sõna on esitatud. "Password" on lakoonilisem ja väiksem seletav sõnaraamat kui "Suur inglise-eesti seletav sõnaraamat". "Password" on klassikaline keeleõppija sõnaraamat nii oma mahult (sisaldab 37 000 sõna) kui ka ingliskeelsete seletuste lihtsuselt (seletustes kasutatakse ainult 3000 sõna!). Õppija jaoks on veaohalikud keeled eraldi rõhutatud.

"Passwordi" väikevend on "Inglise-eesti seletav taskusõnastik", mis kujutab endast keeleõppija baassõnastikku, kus on vaid 6000 kõige kasutatavat sõna ja väljendit. Kõik esitatu on kergesti haaratav ja leitav, sest sõnastik on kahevärtrütkis. Selles raamatus on muu hulgas pööratud eraldi tähelepanu mitmetele eranditele grammatikareeglites ja tähendusnüanssides, iga sellist esiletõstu toetab näitelause.

Keeleõppija jaoks väga tähtis sõnaraamat on ka "Inglise-eesti ühendtepusõnade seletussõnaraamat", mis keskendub inglise keele väljendvara ühele raskemale osale, keele püsiühenditele.

Taskusõnastikud

TEA taskusõnastike sarjas ilmunud "Inglise-eesti/Eesti-inglise taskusõnastik" on küll väike ja mahub taskusse, kuid on kasutuselt sama populaarne kui eelmainitud teosed, sisaldades vaid kõige olulisemat. Taskusõnastik sobib neile, kel kiiresti vaja mõni inglise või eesti keele tähendus kas meelde tuletada või täpsustada.

Õige sõnaraamatu leidmine ei ole tavaliselt kaelamurdev ülesanne ja otsustamist aitab kergendada ka see, kui kasutaja teab, milleks sõnaraamatut vajab.

"Leviathani hukk, prohvet Jesaja ettekuulutus". Puulõige Gustave Doré joonistuse järgi, raamatu illustratsioon.

Piiblilood haaravad ja harivad

Riina Lõhmus

Kuigi ühiskonnas on lahvatanud kirglik debatt usuõpetuse üle, on arvukate kommenteerijate ringist väljaspool, aga võib-olla ka sees nii mõnigi tegelane, kellele näiteks Esimese Moosese raamatu ehk Genesisi pealkiri tähistab pigem rokkmuusika kui Piibli legende, sest oleme ju tubli laulurahvas, usuaasjadena on meil aga läbi ajaloo olnud ikka nii ja naa.

Kui kohustusliku religiooniõpetuse ohuna nähakse totaalset ajupesu, siis selle eest ei kaitse miski paremini kui korralikud teadmised. Seetõttu tundub päris hästi ajastatuna TEA Kirjastuse sarjas "50 klassikut" ilmunud värske teatmeraamat "Piiblilood. Vana Testament", mille autor on Christian Eckl ja tõlkija Hana Arras.

Raamatu autor jutustab meile ümber Vana Testamendi 50 kõige haaramat lugu, avab müütide ajaloolist tausta ja tagamaid, viitab tegelaste kajastamisele eri aegade kujutavas kunstis, muusikas, teatri- ja filmiloomingus, teeb põikeid keeleteadusesse. Iga teemat raamivad arvukad illustratsioonid, faktid ja lugemissoovitused.

Nii mõnelegi meist on Piibel teos, mida tahaks kindlasti kunagi lugeda, aga see kavatsus lükkub ikka kuhugi tulevikuks. Just sellele lugejale pakubki vastilmunud raamat kõige rohkem avastamisrõõmu. Kui aga veidi madalamalt lennata ja vaid meelelahutuslikkust mõõta, siis annab Soodoma ja Gomorra lugu kaugelt silmad ette meie uskumatalegi tõsieluserialidele. Ühiskonnateemaliste mõttemängude harrastajat võiksid inspireerida Paabeli torn, Noa laev või Moosese pime raev, kui ta kümne käsuga mäelt alla tulles avastab, et rahvas on vahepeal uue jumala valinud ja lööb tantsu kuldvasika ümber. Isegi meie värskeima uudissõna "kohuvabohu" juured viivad tagasi ajaloo algusse. Nii et enne veel, kui me jõululaulpäeval ristiinimesele kohaselt "Püha ööd" lauldes Joosepist ja Maarjast sõnu seame, võiks ka Vana Testamendi lugusid lugeda ja mõtiskleda, milline olnuks meie tänane kultuur ilma nendeta.

Heljo Mändi uus lasteraamat toob jõulurõõmu

Riina Lõhmus

Heljo Mänd, mille poolest on teie kõige uuem raamat "Rebase-Riho jõulukalender" eriline?

Jõuluaeg on meie peres alati väga eriline olnud. Esmalt meenub mulle minu lapselapse Uku jõulukalender, mille ta ise tühjadest tikutopsidest meisterdas, iga päeva kohta üks tops. Kuigi talle meeldisid kangesti ka poekalendrid, kus iga päeva kohalt komm välja vupsas, pidid päkapikud tema enda kalendrisse iga päev uue kirjakese peitma.

Just samamoodi nagu raamatus Rebase-Riho iga päev kuni jõululaulpäevani ühe oma vembu üles kirjutab ja kirja Pikale Päkapikule toimetab.

Miks just riukad ja vembud?

Mina ise olen õige kehv vempude tegija. Aga ma olen kogu elu suure huviga jälginud lapsi enda ümber, ja teate, igasugused vembukesed-tembukesed pakuvad neile alati suurt huvi ning just rebaste Reinu ja Riho tegemisi uudistatakse erilise hoolega. Nii ma olengi kõik raamatu vembud laste pealt kirjutanud. Ainult üks lugu raamatus on juhtunud minu endaga.

Milline?

See juhtus möödunud suvel. Meie suvekodus muru niites leidsin kohkudes, et üks murumätas piiksus, nagu oleks tema all hiirte pesa. Tuli välja, et murumätta alla oli piiksupall kinni jäänud. Kui selle välja õngitsesin, lendas

Lastekirjanik Heljo Mänd kohtumas lugejatega 25. novembril Rahva Raamatus.

kohale vares ja viis piiksupalli minema. Aga kui hiljem naabriproua kohkunud hüüatust kuulsin, sain kohe aru, et vares oli piiksupalli tema muru sisse pillanud ja nii need kohkumised juhtusidki.

Kirjutasin loo tol korral üles ja temast saigi Rebase-Riho 11. kalendrilugu, natuke muudetud moel muidugi.

Mida ütlete emadele-isadele, kes kar-

davad, et Rebase-Riho riukad nende pesamunadele külge hakkavad?

Üks õige laps peabki vahel vempusid tegema. Elu peab ikka tasakaalus olema. Riho on ju väike rebasepoiss, kes hetkel on ilma emata, ta on hirmus magusamaia ja tal tuleb päev päeva kõrval ise enda eest seista ja oma suured jõulusoovid kätte võidelda.

Tema vembud pole kurjad ja sellepärast tahavadki sõbrad teda tembutamistele vaatamata ikka enda seltsi. See on sügav südamlük lugu, mille ilus lõpupuant sobib jõuludega imeliselt. Minu eelmise aasta jõuluraamat "Leelo Leevikese jõulukalender" oli lüüriline, aga elul on ikka mitu tahku.

Kuidas tulevad teie jõulud?

Minu jõulud algasid kohe, kui "Rebase-Riho jõulukalender" valmis sai. Nägin suure heameelega, kuidas meie 10-aastane Uku, kes on muide Jänku-Janku prototüüp, uue raamatu kätte võttis, ja kui ta Mõmmi lugusid loeb siit-sealt ja aeg-ajalt, siis selle raamatu luges ta ühe jutuga läbi, vahepeal laginal naerdes.

Aga tema väike vennas, kaheaastane Leo, kellele Rebase-Riho kalendrilugusid ette loeti, ütles kord õige järelemõtlikult: "Leo on nagu Rebane", mõistagi siis, kui tema ema paari väikese pahan-duse kohta aru päris.

Mis aga minu jõulusoovidesse puutub, siis olen piisavalt vana ja kingitustest ma ei hooli. Minu kõige suuremaks jõuluingituseks ongi rõõm, mida ma sel õhtul näen.

Ilusad elusad mänguasjad

Unustatud mänguasjad

Vapper sõdur Peeter Pons, kuldpaberist kingadega tantsijatar ja teised. Eesti keeles ilmunud lastelugusid 20. sajandi algupoolelt. Tekstid: Eesti Lastekirjanduse Teabekeskus ja Tiia Toomet. Mänguasjad Tartu Mänguasjamuuseumi kogust. Tiit Veermäe fotod. Kujundanud Ruth Huimerind ja Jüri Lõun. 232 lk, värvitrukkis

Vanad mänguasjad on mulle ikka natuke elusad tundunud. Nad justnagu ootaksid tähelepanu ja suhtlemist. Seepärast, kui Tiina Tammer kirjastusest Tänapäev pakkus välja idee raamatust, kus oleksid koos 1920.–1930. aastatel ilmunud lastelood ning fotod sama ajastu leluudest, haarasime mänguasjamuuseumis sellest rõõmuga kinni.

Kutsuda kunstnikuks Ruth Huimerind oli tegijate ühine valik, mis määras ära raamatu näo. Ruth ei läinud mänguasju pildistades tavapäraselt veidi magusavõitu teed, vaid mängis vanade klounide ja karudega omaenda mängu. Paigutas need ootamatusse konteksti, tõi välja seni varju jäänud aspekte. Mulle meeldib, et raamatulehekülgedel on palju, mida vaadata. Peale fotode ka omaaegseid illustatsioone, postkaarte, kommpabereid – need lisavad juttudele ajastu koloriiti.

Ehk annab raamat nii mõnelegi tõuke tulla Tartu Mänguasjamuuseumi vanu lelusid ka lähemalt kaema. Tartu südalinnas asuvas hubases puumajas on oma päris kodu leidnud kunagised laste lemmikud viimasest sajast aastast:

Tselluloidist siga. Valmistatud 1930.–1950. aastatel Venemaal. Foto: Tiit Veermäe

nukud, kiikhobused, autod, laevad, rongid, lauamängud. Põnevad uurimist jätkub lastele ja nostalgitsemist emadele-isadele, vanaemadele-vanaisadele. Detsembri algusest on muuseumiõuel renoveeritud endises tollakuuris võimalik vaadata ka filmi- ja teatrinukke. Seegi teema väärakis omaette raamatut.

Tiia Toomet

Mänguasjamuuseum lummas mind kohe hullupööra, kui sinna ükskord poolkogemata sattusin. Olin selle kohta vaimustunud hüüdeid ennegi kuulnud, aga et asi niivõrd lahe on, ei suutnud kujutleda!

Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuses jälle on üks tore tuba, mis eestiaegseid raamatuid kuivalt täis. Olen seal tihti luuramas käinud ja vanade raamatute ilu imetlenud. 70 aastat tagasi ilmunud raamatud on pahatihti praegusest ilusamad. Võimalus töötada suurepärase materjaliga eesti lastekirjanduse kullafondist ahvatles vägevalt. Tiia Toomet, kes materjali kokku pani, on olnud mu jaoks suurepärase kirjanik niikuinii. “Vana aja lood” ja kõik see. Ja et muuseum niimoodi toimib.

Kui mingil müstilisel moel õnnestus ära rääkida fotograaf Tiit Veermäe, siis pikka mõtlemist polnud. Tiit on

teatavasti eesti kõige šefim fotograaf! Temaga on kõik võimalik – helikopterid, kirikutornid, imekaunid beibed, lihtsad maainimesed, sukeldumine, lõukoerad, tuli, lendav vesi, rockstaarid ja pimedus – kõik saab kihvtilt tehtud! Tiit ise suhtub küll väikese irooniaga “pehmetesse” teemadesse, aga üle paari aasta ta siiski nõustub mõnes sellises asjas osalema.

Sõitsime Tartu vahet mitmed head korrad, enne kui otsuseid tegime, mida võtta, mida jätta. Uhkeid asju on sääli ju megalt palju, kõik raamatu sisse ei mahu. Otsused olid puhtemotsionaalsed – mis ikka võlus, sellega tegelesime.

Tiit kaitses visalt poiste õigusi, et kõik ei oleks “roosa vaht”.

Fotosessioonid olid pingelised ja lõbusad nagu alati, pildistasime Tartus, Tallinnas, Pärnus ja Kernu metsas. Tungisime võõraste inimeste majadesse ja aedadesse, palusime neil oma äsja-puhkenud lemmiklilli ohverdada (Piret Veski oli nii lahke), ajasime varahoidja minestuse äärele, kui sada aastat vanas nukuteekannus “kinematograafilist tosu” tegime.

Paul Kerese maja romantilises aias õnnestus päev enne selle lammutamist pilte teha ja teenida kaastundlikke pilke kärbseseeni täis korviga mööda Pärnu turgu jalutades. 32-kraadise palavusega juulis püüdsin küll paluda, et lükkaksime veel kuumemasse Kesk-Eestisse sõidu tapva kliima tõttu edasi (kas päevakorral polnud mitte jõuluehted?) aga halastust ei järgnenud. Tiit muudkui korrutas, et “varsti on sügis käes” ja oi kui tark, et ta seda tegi.

Muuseumi hea hing Mare Hunt usaldas me kätte hirmvääruslikke asju ning sõitis bussi ja viie suure pappkastiga mööda Eestit meile järele, kuhu vaja. Mõnes muuseumis võib ju asju ainult klaasi tagant vaadata, kõik on kole keeruline ja bürokraatlik. Muuseumi hubases kõõgis turgutati meid kohvi, kama, Pere Leiva kookide, tomatite ja lillkapsaga. See oli tõesti armas.

Sügisel püüdsime disainer Jüri Lõuniga kogu väärt materjali raamatusse raiuda. Seda oli ikka oh kui palju. Jüri-ga võib alati luurele minna – ta on nutikas, osav ja kiire! Ja *photoshopi*-guru ise. Sõnaga, mul on väga vedanud, et selliste inimestega oli õnn seda tööd koos teha.

Ruth Huimerind

ilmunud

Guinnessi maailmarekordid

Tõlkinud Matti Piirimaa
288 lk

Jõulukingituste ajaks ilmus uus eestikeelne väljaanne “Guinnessi maailmarekordid”. Raamatus on muu hulgas kirjas ka kõik eestlastele kuuluvad rekordid, neist uuea Viijandis valmistatud maailma suurim tuletikk. Uudiseks on ka lahtivõidatavad suured leheküljed ja kauplustes senisest soodsam hind.

ilmumas

Sanna ja salakütid

Piret Raud
sari “Minu esimene raamat”
neljavärvitrukk
208 lk

kõva köide

Mulle elevantid meeldivad.

Juba väljanägemine on neil tore – oma londi ja suurte kõrvadega on nad igale kunstnikule tänuväärseks modelliks. Kuid välimusest enamgi veel imetlen ma nende loomust.

Lapsena kuulnud lood ühtehoidvatest emaelevantidest, kes ka oma õdede lapsi hoiavad ja kantseldavad või surnud kaaslase kõrval päevade kaupa leinavad, on viinud mind arusaamisele, et elevant on üks ütlemata inimlik olend.

Sanna-raamatu elevantid ongi väga inimeste moodi. Nad mitte ainult ei söö, ei maga ega kõnele inimeste kombel, vaid neil on ka sarnased unistused, nõrkused ja eluhoiakuid. Siin on tööga üdini hõivatud elevantivanemad ja kuulsusesärast unelev elevantibeib, ülimõistev elevantivanaema ja muidugi raamatu peategelane – roosa kleidi ja punnis kõhuga elevantitüdruk Sanna, kelle sõbralik ning õiglase olek mulle kirjutades eriti armsaks said.

Loodan väga, et sama armsaks saab see seltskond ka loo lugejatele.

Piret Raud

Varem on Piret Rault ilmunud “Ernesto küülikud”, mis saavutas 2004. aasta lastejutuvõistlusel “Minu esimene raamat” I koha.

Nektarilind

Elme Väljaste
336 lk, kõva köide

Koduaias töötades, muru niites või lillepeenart rohides juhtub üsna sageli, et üksik linnusulg liugleb ootamatult silme ette. Kust see tuli? Eks ikka ülevalt taevast.

Ent sulerüü kaotajat ennast pole kõrgustes näha. Nendel puhkudel ei viska ma alla sadanud sabasulge prügikasti ega põleta kaminas tuhaks. Torkan neid lillede vahele, asetan kasetüve kõrvale või sobitan rõduposti prakku. Mõned kaunimad ja kirjumad olen riputanud autosalongi peegli külge õnne hoidma, pikemad ja sihvakamad saavad ülendatud märkmiku järjehoidjaks, udupeened valged sulekesed rändavad aga rahakotti panga- ja haigekassakaardi vahele.

Miks ma sedasi toimin? Sest mulle tundub, et mõtted ja ideed hiilivad samamoodi liueldes ning salaja ligi. Pähe. Nad tulevad ootamatult kuskilt ülevalt taevast. Vähemalt minule. Plaks! ning ühel hetkel ongi üks neist kohal: kas esimene lause või kujutluspilt või raamatu viimane rida.

Aasta tagasi, varasügisel südapäeval, jalutasin mööda Viru tänavat. Mu tähelepanu pälvis üks ebaharilik nektarilind, kes ahvatles möödujaid oma kirju rüü ja võõrapärase lauluga. Võta sa kinni, mida too soojalt maalt pärit tegelane siitkandist otsis? Põgus tutvus, täitesulepeaga kirjutatud e-posti aadress. Paigutasin selle kuulekalt, linnusule asemel oma arvuti aadressiraamatusse. Kirjatuv hakkaski aeg-ajalt külas käima, viskas kauge maa tagant mõne lühisõnumi. Aga ühel päeval ajas linnuke aadressid lootusetult sassi. Sokutas valed kirjad, mõeldud teisele daamile, minu e-postkasti. Võõrale silmale kogemata kombel lugemiseks.

Käiski õnnis plaks! Sündis “Nektarilinnu” idee. Nüüd on too salapärase linnu raamatukaante vahele jõudnud. Loodan, et leiate sealt endalegi mõne meelepärase sabasule. Mõnusat lugemist.

Elme Väljaste

Püha aukartus

Mari Karlson

Koolis, kui vaja oli lugeda korraga palju ja tähtjaks, kutsusime sellist tegevust "läbistamiseks". Me "läbistasime" kohutaval hulgal kirjandust ning suureks abiks olid meile kõikvõimalikud kokkuvõtted ja ülevaated. Oli kiire, oli kohustuslik ja me olime eas, kus:

*Meid veetleb mäss ja möll,
me kõike teeme,
et võrsuda võiks rahutuseseeme.*

Goethe "Faust" 2. osa 4. vaatus

Nüüd takistab meid võib-olla ühe või teise raamatu juurde tagasi pöördumast kunagi kogutud aukartus, mis segatud igavuse ja mittemõistmisega. Oleks kooliajal tähele pannud, et Faust teatab Mefistofelele otsesõnu: "Tead, papi, jutlust meenutab su jutt!" oleks ehk leidnud teisigi värse, mis noores mõttes mingi paralleeli oleks loonud.

Mõtted muutuvad ajas ning raamat, mis meid enne kuidagi ei kõnetanud, räägiks meiega ehk just praegu täiel häälel, sest nüüd oleme me valmis seda kuulama.

Kalju Haan, teatriteadlane:

"Mina soovitsin Goethe "Fausti" lugeda tagant ettepoole või teisisõnu: lõppu jõudnuna tulla algusesse tagasi:

*See on mu ihaldatud ideaal,
kui vaba rahvas asub vabal maal.
Siis võin ma öelda kaunil hetkel:
veel viibi, ilus oled viiv!*

2. osa 5. vaatus

Tänapäeval kõlab see võib-olla teise väärtusena, aga inimlik tragöödia jääb ikkagi.

"Kõik möödab on."

*See on ju sama hea,
kui olnudki ei oleks ülepea."*

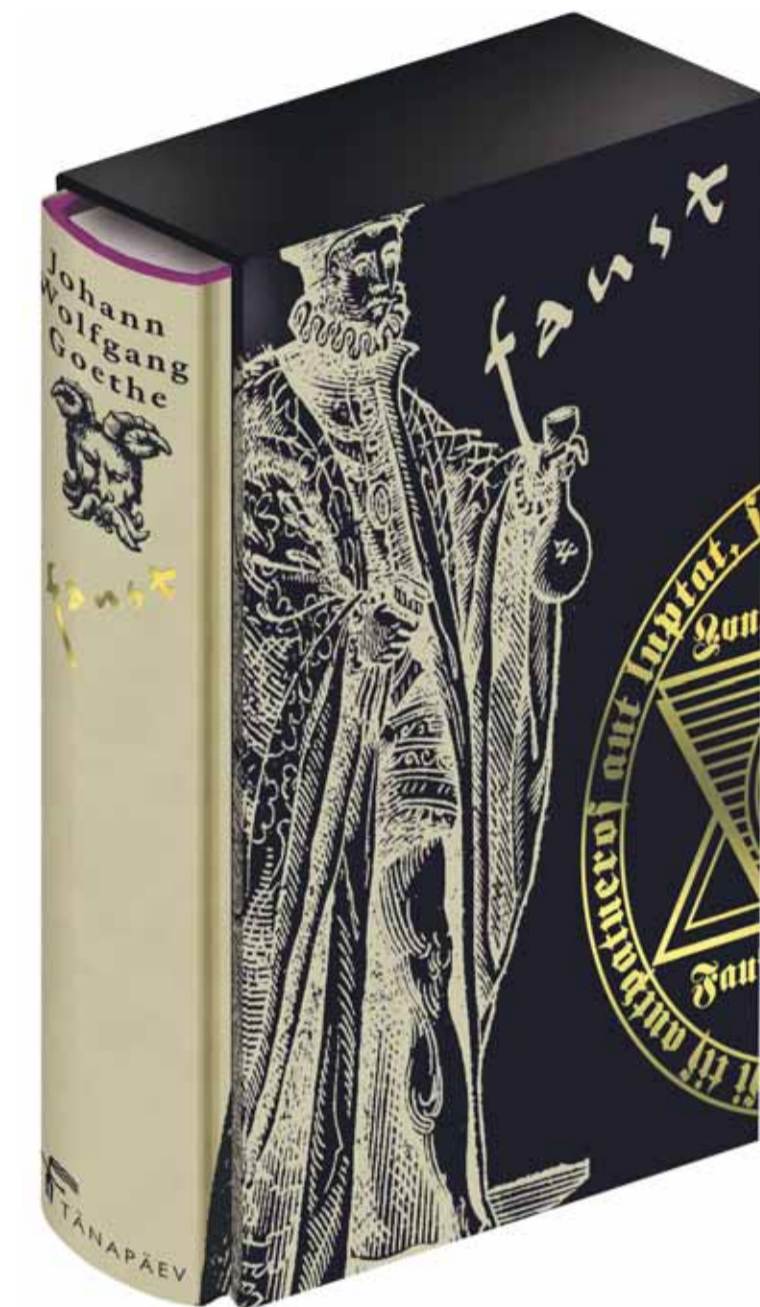
Mefistofeles, 2. osa 5. vaatus.

Kui tahame olnud tagasi, avastame, et muutunud on kõik – ka meie ise, meie soovid, tahtmised, motiivid ja aeg, mis neid kujundas. Ja ainult aeg on meie kohtumõistja. "Aeg isand on," ütleb Mefistofeles.

Saksa ajal oli Goethe "Faust" nii-öelda propagandateos ja kui Eestis taheti seda lavastada, ütlesid võimud, et meie kultuur ei ole nii suur. Kadunud Leo Kalmet võitles ikka kõvasti, et saksa truppi siia sisse ei toodaks. Nii tehtigi esimene "Faust" alles 1968. aastal Draamateatris, Ilmar Tammur lavastas. Faust oli Mati Klooren või Rein Aren, Mefistofeles Kaarel Karm või Jüri Järvet. Kogu lavastus oli selline "visuaalselt atraktiivne" nagu tänapäeval räägitakse.

Aga mulle isiklikult oli Linnar Priimäe "Fausti" lavastus 1992. aastal Vanemuise teatris palju vastuvõetavam. "Sõnum inimesest" (Stanislavski) tuli sealt välja. Ja niivõrd inimeseusk Me-fistofelest kui Rain Simmul ma pole näinud kuskil varem ega kuskil enam.

See on mõtlemise tragöödia. 1960ndate lõpus ei saanud mõtteliini pidi see mõistuse suurteos muidugi minnagi. Aga parim, mis ühe lavastusega juhtuda saab, on see, kui inimene hakkab mõtlema. Mõtleb ja mõtleb ja pöördub siis algteksti juurde vastuseid otsima."

Annika Koppel, filmikriitik:

Doktor Fausti lood ja müüdid on pärast Marlowe' ja Goethet inspireerinud suurt hulka loojaid igal kunstialal ning filmikunst pole siin mingi erand.

Fausti käsitusi on ekraanile toodud väga palju, aga filmiajaloo üks kuulsamaid on F.W. Murnau "Faust" (1926), kus nimiosa mängis Gösta Ekman ja Mefistofelest võrratu Emil Jannings. Ja muidugi traagiline Margareta Camilla Horni esituses. Murnaule oli "Faust" üheks täheks teel, mis viis ta lõpuks Ameerikasse.

Teine Fausti-film, millele tahaksin tähelepanu juhtida, pärineb 1994. aastast ja see on Tšehhi sürrealisti ja animatsioonidega tuntust kogunud filmitegija-kunstniku Jan Svankmajeri väga omapärane tõlgendus. Loo keskmes on ikka mees, kes müüb oma hinge saatnale, asjasse on segatud nukuteater ja

Goethe "Fausti" lavastused Eesti teatrites:

Draamateater (I osa) esietendus 28.09.1968

(lavastaja Ilmar Tammur)

Draamateater (II osa) 16.02.1969

(lavastaja Ilmar Tammur)

Vanemuine (I osa) 10.02.1992

(lavastaja Linnar Priimägi)

Rakvere Teater 3.02.1995

(lavastaja Toomas Suuman)

"Faustike" Nukuteater 23.03.1995

(lavastaja Eero Spriit)

filmis kasutataksegi nii näitlejaid, animatsiooni kui ka hiiglaslikke nukke.

Ise lugesin "Fausti" koolipõlves suure kaasaalamisega ja enim on meelde jäänud read:

*Kui iial hüüan rõõmu sunnil:
"Oh ilus hetk, oh viibi veel!"
siis ahelda mind samal tunnil,
siis olgu lõpp mu maisel teel.*

Et Fausti loo juurde pöördutakse ikka ja jälle tagasi, siis tabab see järelikult midagi üle aegade kestvate inimelule olemuslikku, nii et doktor Fausti dilemmad pole oma aktuaalsust kaotanud ka tänapäeva inimese jaoks.

Meelis Kapstas, ajakirjanik ja teatrikriitik:

Pean tunnistama, et Goethe "Faust" on mul teoreetiliselt küll kaunis kõrgel tasemel läbi töötatud – nii keskkoolis kui ka kunagises TPedI-s eesti keelt ja kirjandust õppides Linnar Priimäe loengutes, kuid "kõnetavad" mind ikkagi rohkem Faustist inspireeritud teosed, selle parafraasid, kui soovite.

Sakslaste omad näiteks: Thomas Manni "Doktor Faustus" või Klaus Manni "Mefisto: romaan". Või ka kodumaine Ristikivi.

Faust

*J. W. Goethe
tõlkinud August Sang
kujundanud Andres Tali
416 lk, kõva köide,
ümbrispaaber, karp*

Kirjastajate müüdid ja saladused

Kirjastajad on ignorantsed vereimejad, kes ostavad odavalt kulda kokku ja müüvad seda tohutu vaheltkasuga. See on tüüpiline arusaam kirjastajatest. Ilmselt seetõttu, et mõnikord peab see paika. Mida kirjastajatest arvatakse ja mida jätvad nad tavaliselt rääkimata?

Kirjastuse jaoks on kõige tähtsam vara inimesed. Ausõna. Aga üsna väikese vahetega järgnevad plaan ja raha. Plaan tähendab tulevikus ilmuvate raamatute graafikut. Praegu on Tänapäeva plaanis tublisti üle 100 raamatu, nii et käes on juba 2007. aasta. Pikemat plaani varjavad kirjastajad nagu kanaema mune. Oleks ju rumal plaan seinale kleepida ja konkurendid külla kutsuda. Aga me olime siis alles natuke kogenematud. Hoian minagi silmad lahti, kui teisi kirjastusi külastan. Konkurentide saabumisel oleme peitnud ettevalmistamisel töid ja tõlkimisel raamatuid. Sahtlitesse ja kappidesse pole meil vägisi sorima tükitud. Enamasti.

Kirjastajad kohtuvad üksteisega harva. Kiidetakse kõigi raamatute müügieđu. Kust need allahindlused küll tulevad? Konkurenti kuulatakse hoolega, lobisejate ideed varastatakse ja kõige kurvem on see, kui teise korralikku tööd lõrtsitakse kiirkorras tehtud koopiaga, mis ilmub pisut varem.

Mis on kirjastajate ringkaitse? See on teooria, et kirjastused avaldavad ainult oma sõprade käsikirju. Tõde on pigem see, et kirjastajad julgevad avaldada neid raamatuid, mida keegi ka ostab või loeb. Enamasti kirjastaja teab. Häid käsikirju on alati puudu. Kui tunnistad, et raha on kirjastamisel tähtis, siis mõni ülalpeetav kirjastaja võib sind maa sisse tampida ja öelda, et kõige tähtsam on kultuuritõrviiku hoidmine. See on häbematu silmakirjalik vale, mille ainus eesmärk on end õilsana näidata.

Kirjanduselu arengule aitab kõige paremini kaasa elujõuline kirjastus, kellel on jaksu suurteks ettevõtmisteks ja korralikuks kirjastamiseks. Ei, enamik kirjastajaid ei mõtle ainult rahale, kuid tahavad turvatunnet, et plaani võetud raamat ei jää suurde kahjumisse. Aga eksivad kõik ja viimane kui kodumaine kirjastus on teinud ka praaki. Enamasti on põhjus kiirustamine või teadmatus, mõnikord lihtsalt ahnus. On häbi, et siiani tuleb igal raamatumessil välismaa kolleegidele seletada, miks ilmuvad Eestis piraatväljaanded isegi väga tuntud autorite töödest.

Tähelepanelik lugeja on juba märganud, et paljud ajakirjanikud kirjutavad peamiselt mõne kindla autori või kirjastuse raamatutest. Raamatuid ilmub palju ja mitmetel ajalehtedel-ajakirjadel on tekkinud oma ärihuvid, mis rõõvivad niigi nappi lehepinda. Suuresti just sellel põhjusel sündis ka praegune lisaleht.

Tauno Vahter

Aastapilk

See on kuues aastaraamat "Kes?Mis?Kus?".

Ega muud olegi lisada, kui head meenutamist. Teie ees on valik raamatus avaldatud tegijatest ja "teggijatest" oktoober 2004 – oktoober 2005.

Andrus Ansip. Fantaasia, rääkis Tartust Tallinna majandusministriks kolinud Ansip võimaluste kohta, et tuli peaministriks. Ja hakkas hoogsalt fantaasiat tegelikkuseks kujundama. Viskas ajaloo prügikasti ühinemiskava respublikaanidega, manipuleeris Ojulandiga, mõötis Vaherile-Partsile koha kätte, nautis Savi-saare-Reiljaniga küüslaugurestorani hõrkust ja oligi peaminister.

Siis hoog rauges. Ei mingit fantaasiat. Tuim argipäev ja mömm-mömm-arvamusel liitlaste eetiliste sigaduste kohta.

Robert Antropov. Tagantjärele jääb üle vaid imestada, kuidas meil selline mees politseid juhtima pääses. Pinnale kerkisid kõik loomuomadused, mida ühel politseinikul olla ei tohiks. Õnneks mõistis ka ise, et politsei on temale vale koht ja pistis sadamaärrisse punuma. Veel enne kui keegi temalt oleks küsinud, miks neid pistisepolitseinikke nii palju on.

Peep Aru ja Toomas Tein. Kaks oravapoisist rüuskavat ühe õhtu pätti, kes purjuspäi pingutasid, et Tallinna baar Võitlev Sõna Võitlevaks Poliitlikaks ümber ristitaks. Turvameeste, politsei ja partei abiga suudeti rüusklevad oravapoisid rahunemisele ja asumisele saata. Kuid mitte kauaks. Viljandi, värise, Aru alustab taas.

Ain Hanschmidt. Laia ja särava naeratusega ühispankur, kes kadus avalikkuse silmist koos naeratusega, kui selgus, et tasahilju ja ilmselt Ühispannga laenu raha toel on ta end smugeldanud Eestimaa rikkaimate seltsi. Rikkus ei anna häbeneda. Või annab.

Jaak Jõerüüt. Välisilma glamuuriga harjunud õrnahingeline diplomaat-kirjanikuhärra, keda rabas Eesti argielu punase särgi ja nimelisi kommareid ahju saatva kirjaga. Ehmatusega meenus mehele, et temagi vist olnud kommar. Ruttu avaldus lauale, enne kui saadavadi ahju. Üldiselt ei saa kaitseminister nii nõrganärviline ja õrnahingeline olla. Või tahtis abikaasa Viivi Luik lihtsalt välismaale tagasi.

Ando Keskküla. Algul võis veel ju kuidagi mõista ja kaasa tunda, kuidas boheemlasest kunstiinimest tabas hajameelsushoog. No juhtub. Igasugu asju juhtub napsise peaga "küside-võib-kõike" tüdrukute seltsis. Lõpp aga kiskus kriminaalseks. Hea, et võla vähemalt tagasi maksis.

Mailis Reps. Mari demokraatia veendunud toetaja. Kuid jumala eest, ärgu lastagu teda Läti piirist edasi.

Andrus Värnik. Aasta tagasi Ateena olümpiastaadionil lohutamatu pisaraid valanud mees viskas Helsingis võidusalto ja kepsutas areenil võidutantsu. Mehe medalijanust on saanud selge kullajanu. Silmad peast häbenegu need, kes teda lolliks sportlaseks pidanud.

Enno Tammer

aastaraamatusarja "Kes?Mis?Kus?" looja ja peatoimetaja

Guido Kangur uues rollis

Karel Viotti
"Vahva raamatu" toimetaja

Tuntud ja armastatud näitleja Guido Kangur külastas aastail 2003–2004 telesarja "Elu on seiklus" raames päikeselise Hispaania erinevaid paiku – Kanaari saari Lanzarotet, Tenerifet, Gran Canariat ning Hispaania päikeserannikut Costa del Soli. Sarja võtete ajal tehtud fotode põhjal valmis raamat, mis kannab samuti pealkirja "Elu on seiklus" ning on ühtaegu reisipäevik, fotoalbum ja miks mitte ka kokaraamat.

Reisikiri fotodes tähendab seda, et raamatu ülesvõtted on pärit Guido Kanguri enda fotoaparaadist ehk teiste sõnadega on lugejal võimalus vaadata ja tunnetada Hispaaniat läbi raamatu autori silmade.

Lisaks hispaaniapäraseid retseptid

Peale autori humoorikate kommentaaride on omapoolseid selgitusi fotodele andnud ka kokk Andrus Laaniste, kes näitlejast reisumeest teekonnal saatis. Meisterkokk on raamatut vürtsitanud ka hispaaniapärase retseptidega, mis lugeja meelte jaoks selle reisikirja veelgi paremini vastuvõetavaks peaks muutma.

Andrus Laaniste tuliste roogade kõrvale soovib autor erinevaid Hispaania veinisorte. Kalapüügihuvilistele reedab andunud hobiõngitajast näitleja paremaid püügikohi.

Iga külastatud saare kohta on raamatus kaart ja tutvustus, mis ei ole lihtsalt kuiv, faktidel põhinev info, vaid autori mahlakalt sõnastatud nägemus sellest, mis võiks olla oluline ja huvitav igale Eestimaa

inimesele. Peale selle juhib Guido Kangur tähelepanu paljudele vaatamisväärsustele ja huvitavatele nähtustele ehk räägib pisut Picassost, "pikkade näppudega" ahvidest ja tormist supelrannas.

Samuti sisaldab raamat fotodega haakuvaid hispaaniakeelseid väljendeid ja sõnu, mille abil kohalikega lihtsam suhelda ja neile oma soove selgitada või lugupidamist avaldada.

Kokkuvõtteks võiks öelda, et käis meie mees kaugel maal ja otustas seda, mida nägi ja tundis, jagada teistele.

Ja kui sellise raamatu puhul saab rääkida puudustest, siis oleksid need pigem tehnilist laadi, sest vaid Jumal teab, miks ei ole võimalik veel pildi sisse minna. Aga et see on nii vaid tehniliselt, ja et tegelikult on inimvõimete piirid selles valdkonnas alles hägusad, võite ise veenduda. Fotol on jäädvustatud hetk igaveseks ja kui tehnoloogia võimaldab kord ka pildi sisse minna, siis need pildid oleks vast väärt paigad, kuhu siseneda. Seni aga peab leppima vaatamisega, mis hea fantaasia või siira soovi korral võib muutuda reaalseks kogemuseks, sest elu on seiklus.

Kersti Kreismann: "Ma tean, et Guido üks hobidest on pildistamine ja et ta on teinud ka näitusi. Tegelikult mind üllatab tema raamat küll, sest juba näituse tegemine oli üsna ootamatu ettevõtmine, aga et raamatu peale välja minna – see oli minu jaoks küll ootamatu, et ta nii põhjalikult ja nii julgelt selle ette võtab. See on ikka suur risk – hoopis teine ala, vastutus... Guido on väga põhjalik ja korrekne inimene – kui ta midagi ette võtab, siis püüdleb

Raamatus "Elu on seiklus" võib näha Hispaaniat läbi Guido Kanguri silmade. Foto: Vitali Šupenja

ta ikka oma võimetekohase täiuse poole. Tal on väga hea silm, mida ma imetlen. Kui mina pildistan lihtsalt sündmusi ja inimesi, siis tema on väga hea detailinägamine, ta oskab looduses tabada väga ilusaid hetki, millele ta oskab ka tehnilise viguri külge panna.

Olles ka ise mitmeid kordi Hispaanias käinud, ootan ma sellelt raamatult kahte asja – esiteks, et ta värskendaks minu muljeid ja elamu

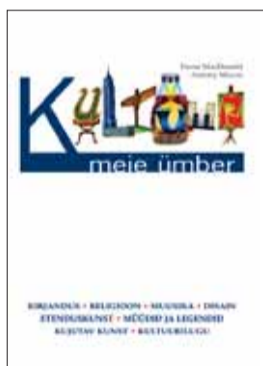
ning teiseks, laiendaks minu teadmisi, et kui ma järgmisel korral Hispaaniat külastan, oskan otsida seda, mis veel vaatamist tasub. Ma loodan, et nendes, kes pole veel Hispaanias käinud, tekitab see raamat huvi Hispaania vastu. Sest Guido Kangur, kes pole professionaalne fotograaf ega reisimees, pakub välja oma nägemuse – see soovitus tuleb nagu heas mõttes tavainimese tasandil.

Elu on seiklus
Guido Kangur
120 lk
köva köide

www.koolibri.ee

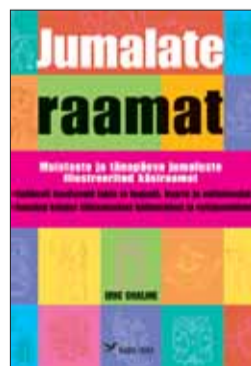
ilmunud

Kultuur meie ümber
Fiona MacDonald,
Antony Maison
Tõlkinud
Lore Listra
256 lk,
köva köide

Omanäoline lühientsüklopeedia tutvustab kultuuri selle sõna laiemas tähenduses. Teekond läbi kirjanduse, muusika, kunsti, arhitektuuri ning teatrikunst ajaloo.

Saate lugeda ka põlvest põlve kulgenud lugudest ja tavadest, haridusest, usunditest ning poliitilistest ideedest. Raamat pakub lisaks paljudele faktidele rohkelt illustatsioone ja seletusi, mis kõik kokku loovad ulatusliku ja põhjaliku taustaga kultuuripildi.

Jumalate raamat
Eric Chaline
Tõlkinud
Andreas Ardu
128 lk,
pehme köide

Paljud jumalad ja jumalatarid, kellest selles raamatus juttu, on kadunud ajalukku, aga mitte jäädavalt. Pigem on nad hiljuti naasnud, kuna mütoloogia on vahend, mis aitab avastada inimese seesmist mina – meis igapäevse varjul olevat jumalat või jumalannat.

Raamat koosneb seitsmest osast, käsitledes ühe piirkonna rikkalikku müüdivaramut. Mõnigi neist uskumustest on hääbunud, näiteks Olümpose jumalate kultus Kreekas ja muinaspõhja jumalatega seonduv, ent teised, nagu hinduism ja budism, on elavad usundid, mida järgivad miljonid inimesed kõikjal üle maailma.

Uus ja igavene rahvaluule

Ants Haljamaa
kauaaegne juhtivtoimetaja

Mul olid värvikad vanaamad. Isapoolne oli kõva turueit, kes müüs Rapla laadal maha kõik oma plekksepat mehe lüpsikud ja kopsikud, ämbrid ja mannergud, vanid ja rennid ning oma lilled, marjad ja õunad. Emapoolne vanaema oli väga rahvuslikult meelestatud, tema rahvalauludest jäi hinge pühalik tunne. Jutud varjusurmast, puusärgis ärkamisest ja toore pudru söömisest tekkivast sooltekeerust võtsid õudusest judisema. Rahvaluule maailm oli huvitav ja põnev.

Siis läksin kooli ja hiljem ülikooli. Need suretasid igasuguse huvi rahvaluule vastu. Muud juttu ei olnud, kui et "ikka peab ori ujuma"; "saaksin ma saksa sundijaks"; "mõisad põlevad, saksa surevad"; ikka üks raske orjaöö ja -töö. Kui hiljem kirjastuses õpikuid toimetasin, siis ei imestanud ma sugugi, et rahvaluule osa pidasid õpilased kõige igavamaks.

Minu viimaseks projektiks kirjastuses Koolibri jäi Tartu Ülikooli ja

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristide koostatud kogumik ja tekstiantoloogia "Regivärsist netinaljadeni" koos kahe CD-ga. Siis taipasin ka, miks rahvaluule ei olnud minu kooliajal ja hiljemgi huvitav. Rahvaluule oli tollal poolik – mõisad oli põlenud, saksa ammu surnuaias, neid aga materdati edasi. Vahepeal oli peremees, vaenlane ja pilkeobjekt vahetunud, aga tema kohta ei võinud iitsatadagi. Nüüd särab rahva suuline looming autorite käsitluses täies toos ja ilus – tabuteemasid ja -isikuid ei ole.

Julgen seda komplekti huvilistele, tudengitele ja eriti õpetajatele igati soovitada – see on terviklik ja värvikas ülevaade rahvaluulest. Tekstiantoloogias viivad toredad muhedad taadid ja kärtsud mammid esivanemate põnevasse vaimumaailma ja praeguste õpilaste koolilood näitavad, et rahvaluule sünnib iga päev ja on uus ja igavene nagu elu ise meie ümber. Lauluosale lisab väärtust paljude tekstide juures olev noot. CD-del on helinäiteid karjalaste huigetest, kuulsate lauluemade ja jutuvestjate salvestustest ning tudengifolkloorist.

Regivärsist netinaljadeni
Sissejuhatus rahvaluulesse.
Merili Metsvahi ja Ülo Valk
Tekstiantoloogia. CD-antoloogia
Taive Särg, Risto Järv

ilmunud

Väike tali-linnuraamat
Eesti 36 tuntu-
mat talvitujat.
Tarvo Valker
80 lk
plastkaantega
taskuformaat

Kas tead, et kakupoegade rõngastajad käivad tööl mootorratturi kiivri ja kaitseprillidega või et hallrästastele peetakse paljudes riikides suisa jahti.

Lisaks põnevatele teadmistele oskad selle raamatu abil olulise hulga meie talviseid linde ära tunda.

Väike ravimtaime-raamat
Eesti 36 tuntu-
mat ravimtaime
Koostaja
Riina Tammsaar
80 lk
plastkaantega
taskuformaat

Väärtuslikku ravimtaime hanijalga kutsutakse ka taevaredeliks, see vihjab taime seotusele kõrgemate jõududega. Tedremaran on ka hea värvitaim, andes riidele või lõngale punaseid ja kollaseid toone.

Lisaks huvitavale teabele oskad selle raamatu abil vajalikud ravimtaimed vaevata kasvukohast üles leida ja määrata.

Väike mürkseene-raamat
Eesti 37 enam-
kohatavat
mürkseent
Ain Raitviir
94 lk
plastkaantega
taskuformaat

Raamat kirjeldab lähemalt erinevaid seenemürgistusi ning tutvustab foto ja kirjelduse abil neid seeni, mida targem metsa jätta. Raamat on paariline samalt autorilt varem ilmunud "Väikesele seenemeespeale", milles tutvustati meie 30 paremat söögiseent.

Maalehe aastaraamat 2006
288 lk
pehme köide

Uuenenud sisuga täisvärvis aastaraamat annab tarvilikku nõu nii metsas kui aias toimetajale. Kalendrisse mahub tegema hulganisti märkmeid. Huvilised leiavad Thunide külvikalendri abil ka öie-, lehe- ja muud päevad, mis taimedega ümberkäimist soodustavad.

Lõpuosas mahukas aadressi- ja telefoniraamat paljude ses valdkonnas oluliste firmade ja ametiasutuste leidmiseks.

Kivialused ja teised

Signe Siim

Peeter Ernitsa uuest raamatust "Kivialused ja teised" leiab aastaaegade vahelduvas järjekorras lugusid sitikatest, lindudest, loomadest, kellega me teed vahel ristuvad.

Mõni aeg tagasi ilmus Peeter Ernitsalt Postimehes avaldatud igapäevastest looduselugudest kokku seatud raamat "Mõned mu naabrid". Et aga naabreid, kelle põnevast elujärgest ja kommetest kirjutada, oli rohkem, sündis ka raamat "Kivialused ja teised".

Olete mitme näoga mees. Ühel päeval võib lugeda teie kirjutatud põnevat lugu kärbseshundi keerulistest manöövritest oma saaki transportides, järgmisel päeval võib lehest leida pildi, kus te sõjarditega kõrbes lahingulennuki tiivale nõjatute. Mis teile tegelikult meeldib?

Palju asju meeldib. Kaksikute värk, nagu tähtkuju-usulised tavatsevad öelda. Lapsepõlvest peale olen looduse ja loomadega kokku kasvanud.

Umbes samal ajal tuli maailmishuvi. Hiljem on tulnud aina süvenev huvi inimese ja ühiskonna vastu. Viimastel aastatel kaldun hoopis justitsia poole. Kui praegu tuleks ülikooli astuda, ei läheks enam geneetikat, vaid hoopis juurat õppima. Olen väga uudishimulik tüüp. Tänu sellele võib mind kohata väga erinevates seltskondades ja paikades. Tahan elu võimalikult ehedalt tajuda. Kui miski asi huvitama hakkab, klammerdun nagu bulldog hammastega selle külge.

Teie looduslood on populaarsed ka mõnusa jutustamisstiili tõttu. Need ei kubise kuivadest ja keerulistest erialaterminitest. Kas mõni õpetlane pole seda kunagi ette heitnud või on hoopis õlale patsutanud, et köidate oskuslikult lugejat?

Enamasti on suhtumine olnud positiivne. Teadlasele on omane täpsus ja õiges kohas õigete mõistete pruukimine. Teaduslike tekstide kirjutamisel peab seda kindlasti silmas pidama. Tean seda omast kogemusest. Kui aga tahad ennast laiemalt arusaadavaks teha, vajad paratamatult vabadust rääkida sellist keelt, mida kõik mõistavad. Samas ei tohi sisu eksida. Muuseas, olen korduvalt tähele pannud, et tähenärimine iseloomustab reeglina väiksema kaliibriga tegijaid. Suured teadlased suudavad ka väga keerulistest asjadest väga lihtsate sõnadega ja arusaadavalt rääkida. Üheks parimaks näiteks on Endel Tulving, maailmakuulus mälu-teadlane.

Millistest raamatutest peate lugu? Mõni näide kõige tarvilikumatest ja väärtuslikumatest teie lugemislaual?

Neid on palju ja need vahelduvad kiiresti. Hetkel loen vaheldumisi näiteks Kullamaa kihelkonna kogumikku (suurepärase raamatu ühe paikkonna loodusest, kultuurist ja inimsaatus-test) ja Vorbeeki "Wurzeln der Kriege" (miks me kuidagi verevalamisest lahti ei saa). Jumaldan kõikvõimalikke määratajaid. Need on tegelikult ju teejuhid maailmadesse, mida me veel ei tunne.

Noor eestlane tunneb loodust häbematuult halvasti, leiab Peeter Ernits.
Foto: Sven Arbet

Viimasel ajal köidavad mind näiteks kaks paksu putukamäärajat.

Ja veel on mul komme aeg-ajalt klassikat üle lugeda. Lõpetasin Gogoli "Surnud hinged", praegu on järg taas Tolstoi "Sõda ja rahu" käes. Kõik see peab mahtuma uinumiseelse aega.

Kas nn rohelisi raamatuid on teie meelest eesti keeles piisavalt?

Viimastel aastatel ilmub looduseraamatuid aina enam. Olen jätkuvalt imestanud, kui elav on meie kirjastamistegvus. Vana jutt, et oleks tarvis rohkem kõikvõimalikke emakeelseid määratajaid, hakkab tasapisi oma aktuaalsust kaotama. Viimasel ajal on lisaks Euroopa lindude suurepärasele määratajale tõlgitud ka imetajate, kahepaiksete ja roomajate ning putukate omad. Kui vaadata aga kultuurriikide suurtes raamatupoodides ringi, on ilmne, et see on alles algus. Loodus muutub aina popimaks. Selleks aga, et näha, peab oskama vaadata.

Kui aasta tagasi tuli välja eestikeelne Cosmopolitan, mõtlesin, et millal saabub siis National Geographic. Aga seda vist minu silmad küll ei näe, Eesti on ilmselt liiga väike nii hea asja jaoks.

Kas teie laste loodusaridus on täiuslik? Kas kool suudab huvi äratada?

Ei ole. Lapsed on läinud igauks ise suunas. Üks tütardest õpib sisekujundust, teine tahab teatrilavastajaks saada, kolmas pürib filmimaailma, poeg on aga hoopistükki profitantsija.

Mis aga kooli puutub, siis just kool peaks lastes huvi looduse vastu ärata-

ma. Aga siin sõltub palju õpetajast. Fanaatik suudab ka teisi nakatada.

Toon ühe näite. Linda Metsaorg – kuhu see inimene ka ei lähe, kõikjal ta ümber lööb huvi looduse vastu kiiresti lõkkele.

Noor eestlane tunneb loodust häbematuult halvasti, paljud lausa kardavad metsa minna. Alles hiljuti oli kuulda, et ametnikud tahaksid lapsi "säästa" loodusteaduse õpetamise arvel. Nii ikka ei saa!

Millal valmib teie järgmise raamatu käsikiri ja kellest see on?

Varsti. Tegelikult on pooleli mitu raamatut. Üks kirjeldab elu rohudžunglis. Olen viimastel aastatel tähelepanelikult sealsete tillukeste asukate tegemisi jälginud.

Praktiliselt valmis on Ladina-Ameerika reisiraamat, üks väga põnev biograafia ja juba pikemat aega ootab lõpetamist romaani käsikiri.

Kivialused ja teised
Peeter Ernits
192 lk
kõva köide

ilmunud

Lemmiko, vanema poeg
Lehte Hainsalu
Joonistanud
ja kujundanud
Valdek Alber
144 lk
pehme köide

Noorsoojutu tegevus toimub Jogen-taganas (praegusel Põhja-Tartumaal) aastal 1212, mil elatakse muistse priiuse viimaseid aegu. Tähelepanu all on 12-aastase vanemapoja mõtted, mängud ja unistused ning suhted arvuka suguvõsaga. Põnevust pakub ristsõdijate ootus ja linnuselahing. Kõik on just nõnda, nagu tookord oli.

Ilmasilmaja
Mikk Sarv
72 lk
pehme köide

Ilm on täis ilu ja lugusid. Ilma ilu hargneb lugudeks silmamise kaudu. Ilusad lood tahavad edasi kõnelemist ehk lugupidamist. Ilmasilmaja peab oma silmas ja lugudes alles kõike head ning ilusat, mis ilmas nüüd või varem, meil või mujal lugudeks lahti hargnenud. Ilmasilmaja on lugudevestja.

Lugudevestjaid ei maksa uskuda, nad ei kõnele eales tõtt. Kuid nende lugusid tuleb hoolega kuulata ja lugeda, sest seal on tõde sees.

Ilmasilmaja on olemas iga elusolendi südames. Silm on südame peegel. Silm toidab südant uute ja imeliste lugudega.

Meie ugrijuurtehõngulist juttu illustreerivad suurepäraseid liivi vöökirjad, mille Tõnis Vint üles joonistanud ja raamatule vormi andmiseks ümber mähkinud.

Suurepärase kuldkirjaline jõulukink!

Ilmavaatleja päevaraamat
Koostanud
Agu Veetamm
396 lk
kõva köide

Raamat kutsub ilmavaatlusi üles tähendama. Kui seni olete tähelepanekud märkinud mõnda kaustikusse või kalendrisabasse, siis "Ilmavaatleja päevaraamat" aitab need kokku koguda ühtede kaante vahele.

Nii on kergem kuid ja aastaid võrrelda ning andmed tulevastele põlvedele edasi anda.

Päevaraamatu ülesehitus on lihtne, iga kalendripäeva jaoks on üks lehekülj ja sellele mahuvad korraga kümne aasta andmed.

Pole tähtis, kas alustate märkmete tegemisega sellel, järgmisel või ülejärgmisel aastal, aastanumbri märgite tabelisse ise.

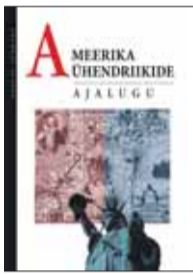
Iga kuu ja aastaaja lõpus on leheküljed perioodi kokku võtva kommentaari jaoks. Raamatust leiate 366 ilmatarkust, mis on pärit meie esivanemate varasalvest.

ilmunud

Üldajalood

Sari tutvustab riikide ajalugu läbi ühiskonna, mõtte ja kultuuri arengu ning sobib nii laiale lugejaskonnale kui ka Eesti gümnaasiumidele ja ülikoolidele. Selles on käepärased ja ammendavad ajaloo üldkäsitlused riikide poliitilisest, majanduslikust ja kultuurilisest ajaloost. Selged ja loetavad ülevaated annavad teavet esiajaloo kohta tänapäevani.

Koostöös Oxford University Pressi ja Palgrave Macmillaniga ilmuvad sarjas järgmisena Hispaania, Hiina ja Iirimaa ajalugu.

Ameerika Ühendriikide ajalugu

Philip Jenkins
Tõlkinud Krista Mits
308 lk
pehme köide
Palgrave Macmillan/Valgus

Pennsylvania ülikooli ajaloo- ja usuteaduse professori üldajaloolises ülevaates käsitletakse seoseid territoriaalse ekspansiooni ja poliitilise ajaloo vahel, rahvus- ja rassikonfliktide otsustavat rolli, rassi- ja klassikuuluvuse keerukat vahekorda, samuti evangeelseid ja apokalyptilisi liikumisi, mis on mänginud olulist rolli USA ajaloos.

Saksa ajalugu

Hagen Schulze
Tõlkinud Urmas Oolup ja Anne Laur
286 lk
pehme köide
Verlag Beck/Valgus

Saksa ja Euroopa uueaajaloo professori lühike, kuid tihe kontseptuaalne käsitlus, milles autor vaatleb Saksa ajaloo kõiki olulisemaid etappe kuni Berliini müüri langemise ja Saksamaa taasühinemiseni. Teksti rikastavad Saksa Ajaloo Muuseumi kogudest pärit rohked värvilised ja mustvalged illustatsioonid.

Briti saarte ajalugu

Jeremy Black
Tõlkinud Karel Zova ja Piret Peiker
344 lk
pehme köide
Palgrave Macmillan/Valgus

Exeteri ülikooli ajaloo-professori põhjalik ülevaade Inglismaa, Šotimaa, Iirimaa ja Walesi ajaloost, milles tutvustatakse nii kroonitud päid kui lihtsama rahva eluolu. Briti rahvaste käekäiku vaadeldakse eraldi, aga ka seostes teiste Euroopa rahvastega.

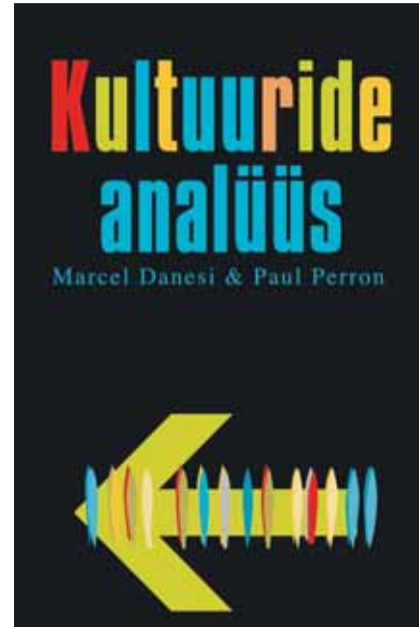
Kultuurisemiootika keel

Peeter Torop

Kanada teadlaste Marcel Danesi ja Paul Perroni raamat "Kultuuride analüüs" on pealkirja kaudu ilmses dialoogis Geertzi "Kultuuride tõlgendamise" ja "Kultuuride analüüs" ilmumise esmatrükina 1999. aastal ja selle eesmärgina oli nimetatud kultuuriinimese ehk *homo culturalise* semiootilise portree loomist. Samas ei ole see raamat adresseeritud vaid semiootikutele või semiootikahuvilistele. Tegemist on omapärase katsega luua lugejale avaram kultuurianalüütiline perspektiiv.

Raamatu teine osa annab sisuliselt universaalse ülevaate sellest mõistetehingist, mille abil on võimalik kultuuri mõista nii välise kirjeldaja kui seesolija positsioonilt. Selles ühendatakse antropoloogilised ja semiootilised lähenedes kultuurile ning pakutakse välja nii-öelda markeerimata keel. Kogu teine osa selles raamatus pakub hääkumisi peaaegu kõigi kultuuri uurivate distsipliinidega ja teeb seda parameetrite kaupa.

Esimene ja kolmas osa on semiootikakesksed, kuid samas taas ka muudele distsipliinidele viitavad. Ka mõistesõnastik on selles raamatus just kultuuri-, mitte distsipliinikeskne. Seega püüab antud raamat arvestada kultuuri uurivate teaduste arenguprobleeme ning kultuuriteaduse loomise perspektiive.

Kultuuride analüüs

Marcel Danesi ja Paul Perron
Tõlkinud Ene-Reet Soovik
Indiana University Press/Valgus
349 lk
pehme köide

Danesi ja Perron kui väga erudeeritud semiootikud ei püüa pakkuda lugejale süstemaatilist ülevaadet kultuurisemiootikast ja selle koolkondadest. Neid huvitab enam see sümbolne keskkond, milles viidatud nimed, mõisted ja probleemid jõuavad traditsioonilisi piire lõhkudes üldise kulturooloogilise käsitluseni.

Tänapäeval on peaaegu igas kultuuris sotsialiseerumisprotsessid seotud kahe kooseksisteeriva kultuuri-protsessiga. Ühelt poolt on loomulik kohaneda oma kultuuriga enkulturasiooniprotsessis ja teiselt poolt on paratamatu kohaneda ka võõra kultuuriga akulturasiooniprotsessis.

Oma kultuur omandab piirid ja identiteedi vaid kokkupuutes teise kultuuriga. Seetõttu on kultuuri sisuline rääkimine paratamatult kultuuridest rääkimine ja kultuurianalüüs kultuuride analüüs. Kultuuride analüüsitavus algabki selle oskuskeele omandamisest, mis on kultuurikeskne, kuid ei ole distsiplinaarne.

"Kultuuride analüüs" on raamat, mis kirjeldab meile seda keelt, mille abil kultuur ise ennast kirjeldab ja mille abil on sama kultuuri võimalik kirjeldada väljastpoolt – kirjeldada tõlgendades ja analüüsides, kuid sõltumata distsiplinaarsetest kaanonitest.

Järelsonast eestikeelsele väljaandele

Mihhail Lotman: Marcel Danesi ja Paul Perroni raamat täidab olulist lünka Eesti õppekirjanduses. Autoritel on õnnestunud lihtsalt ja kaasakiskuvalt esitada väga laiahaardelist materjali, tutvustades samas ameerikalikku kultuuriuuringu metodoloogiat. Raamat peaks pakkuma huvi ka kultuurisemiootika huvilistele.

ARGO

Hirmuajastu kunst

Toomas Karjahärm

1940. aastal püüdis nõukogude võim rohkete "punase kunsti" tellimustega kunstnike meelitada ja ära osta. Sõja ajal põgenes Läände veerand eesti haritlaskonnast, sealhulgas 30–50% kunstelitest kirjanikest, kunstnikest, muusikutest, arhitektidest.

Sõjajärgse kõrgstalinismi ajal asendus piitsa ja prääniku poliitika otse terroriga, mis saavutas kõrgpunkti aastail 1950–1951 seoses Moskva poolt lavastatud "näidispuumisega" – kurikuulsa EK(b)P Keskkomitee VIII pleenumiga.

Selle tunnistajaks on arreteeritud, vangi pandute ja asumisele saadetute pikad nimekirjad, millele lisanduvad veel pikemad nimekirjad neist kunstnikest ja muusikutest, kes heideti välja loomeliitudest ja vallandati töölt. Süüdimõistmisega kaasnes varanduse, sealhulgas töövahendite, konfiskeerimine ja perekonnaliikmete tagakiusamine, nende vallandamine töölt, perekonna elamispinna vähendamine või korterist väljatõstmine.

Stalini ajal polnud haritlaste käitumises peamiseks motiiviks mitte kõr-

ged ideaalid ja taotlused, nagu rahvuskultuuri hoidmine, vaid esmajoones isiklikud eksistentsiaalsed probleemid ja instinktid: füüsilise ellujäämise püüd, hirm vangla, sunnitöölaagrisse saatmise, tööst ilmajätmise, perekonna, sugulaste, elamispinna jms pärast.

Ühiskonnas ja kultuuriasutustes valitses üldise hirmu ja hüsteeria atmosfäär. Represseerida võidi igahüht. Väline lojaalsus okupatsioonirežiimile, aktiivne kollaboratsioon, komparteisse kuulumine, nõukogude tagalas viibimine sõja-aastail, avalik enesepiitsutamine ja isegi innukas pealekaebamine polnud isikliku julgeoleku tagatiseks. Kirjanike tööd ei pääsenud trükki, kunstnike tööd ei jõudnud näitusele, põlu alla sattunud heliloojate teoseid ei mängitud. Sellega kaasnes avalik mõnitamine.

Nõukogulikku väärtusi oli keeruline külge pookida eesti haritlaskonnale, kes oli kasvanud läänelikus kultuuriruumis. 1951. aastal Leningradist Eestisse tulnud noor kunstiteadlane Boriss Bernštein näiteks märkas kohe, et "sotsrealistlik kunst oli siin äärmiselt vaene. Ühelt poolt polnud kvaliteeti, teisalt aga ka sotsialistlikku veendumust". Bernštein taipas, et eesti temperament ja vaimne

laad ei kannata paatost, kõik on võlts.

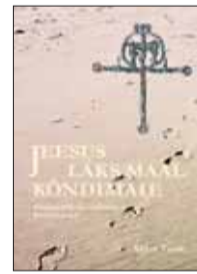
Raamatus kirjeldatakse, kuidas okupatsioonivõimud Eesti kunstintelligentsi vaenasid. Lähema vaatluse all on kujutava kunsti loojad ja muusikud ning kunsti- ja muusikateadlased kultuurielu foonil. Represseeritud ja välismaale põgenenute nimekirjade kõrval sisaldab raamat mitukümmend teemakohast dokumenti, ka KGB arhiivist, näiteks Alfred Karindi, Riho Pätsi, Ülo Soosteri ja Tuudur Vettiku "süüasja" kohta.

Kultuurigenotsiid Eestis: kunstnikud ja muusikud 1940–1953

Toomas Karjahärm ja Helle-Mai Luts
440 lk
kõva köide

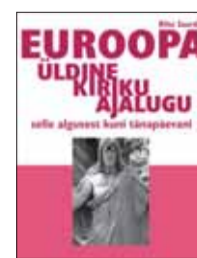
ilmunud

Jeesus läks maal kõndimaie

Ristosõjad ja palverännakud Eesti keskajal
Aldur Vunk
400 lk
kõva köide

Esimene palverännuteemaline terviklik uurimus Eestis. Raamat 12.–13. sajandi ristisõdadest (relvastatud palverännakutest) Eesti alal ning keskaegsest palverännakultuurist Vana-Liivimaal. Kirjeldatakse siinseid palverännupaike (Uus-Pärnu, Vastseliina, Pirita jt). Raamatu stiil võimaldab lugejal osaleda rännakul töö poole ja ise otsustada argumentide paikapidavuse üle.

Euroopa üldine kiriku ajalugu

selle algusest tänapäevani
Riho Saard
432 lk
kõva köide

Raamat annab ülevaate ristiusu ja kristliku kiriku tekkest ja muutumisest Kristuse aegadest tänapäevani. Paralleelselt Euroopa kirikuloo tehakse pikemaids ekskursse Eesti kirikulukku.

Seened kultuuriloos

Aivar Jürgenson
357 lk
kõva köide

Huvitavat leidub seente kohta muistendites, naljandites, mõistatustes, vanasõnades jne. Kui need killud kokku korjata, avastame ühtäkki fragmente ürgsest sõnumist. Seentel oli oluline koht endisaja inimese maailmapildis. Uskumus seente taevases ja maisest päritolust viitavad nende vahendajarolile mitme maailma vahel. Tähtsat rolli on seen mänginud ka hallutsinogeeni ja viljakussümbolina.

Püha Maa teelakmel

Elhonen Saks ja Touri Saks
160 lk
kõva köide

Raamat tutvustab Iisraeli riiki, tema ajalugu, loodust, rahvast, majandust ja kultuuri, annab ülevaate Iisraeli eluolust tänapäeval ning Eesti-Iisraeli suhetest.

Laev kui sümbol

Jaakko Hallas

Allveearheoloog Vello Mäss (s 1940, pildil) on Eesti Mere-muuseumi teadur, uurimis-laeva Mare kapten. Ta on otsinud ja avastanud uppunud laevu ning paate, tegelnud nende allveearheoloogilise uurimisega, sealhulgas uurinud Littergrundi vrakki Tallinna lahes, Maasilinna laeva jäänuseid, Pärnu jõe suudmest leitud hansakoge tükke, osalenud päästetöödel ja rahvusvahelistel ekspeditsioonidel.

Vello Mässu eestvõttel leiti Soome lahe põhjast Russalka vrakk. (Sel 1893. aastal sügistormis hukkunud Tsaar-Venemaa soomuslaeval leidsid teatavasti märja haua ka mõned eesti soost naised.)

Praktilistele välitöödele merel on toonud vaheldust akadeemilist laadi tegevus. Vello Mäss on esinenud loengutega teaduskonverentsidel ja nõupidamistel nii Eestis kui ka mujal. Ta on jätkuvalt populariseerinud mere- ja ajalugu ja allveearheoloogiat ajakirjanduses. Ühesõnaga – uurinud, tutvustanud ja valgustanud kõike, mis puudutab merd kui ürgset stihiat ning meresõidukunsti ja laevu kui kultuuri-ilinguid.

Vello Mässu esimene ilmunud raamat "Uppunud laevu otsimas" (1984) jutustas allveearheoloogiast. Tosin-kond aastat hiljem jõudis kaante vahele teine teos – Eesti meresõidu ajalugu käsitlev "Muistsed laevad, iidsed paadid" (1996).

Tollane arvustus märkis, et auto-

ri enda sõnul ajendas teda raamatut kirjutama tahtmine selgeks teha, millist osa on etendanud eestlased meresõitjana muinasaegse Läänemere ruumis ning kui palju me oleme üldse olnud erinevatel aegadel maa- või mererahvas. Autor kirjeldas "Muistses laevades...", missugune oli esimene viikingipaad, kus asusid Eesti muinassadamad, missugused on olnud tähelepanuväärsemad laevaleiud Eesti aladel, missuguseid kummalisi paate on leitud sisevetelt, missugused olid üldse Eesti vanimad paadid.

Kui mitte arvestada teisi eesti- ja võõrkeelseid väljaandeid, kus Vello Mäss on üheks kaasautoriks, siis on "Laev kui sümbol" tema kolmas iseseisev raamat.

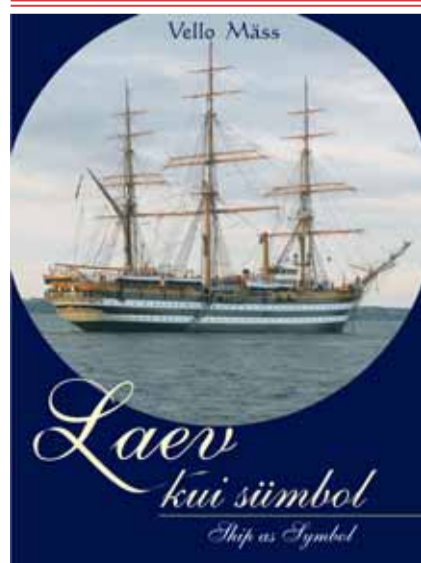
"Meresõidu ajalugu on inimliku märterluse lugu, kus piinakambreid, milles karistust pidid kandma need, kes trotsisid Aja ja Ruumi jumalaid, nimetati laevadeks." Sellise hirmuäratava iseloomustuse on 17. sajandil kirja pannud hollandi kunstnik-marinist, omaaegsete laevade ning meremeeste elu meisterlik tundja ja kujutaja Willem van de Velde Vanem.

Mis on veesõidukites köitvat?

"Peaksime neid "piinakambreid" ju vihkama, kuid millegipärast armastame neid kõigele vaatamata ning kujutame laevu lippudel, vappidel, rahadel, vanadel kaartidel, suurepärasel mere-maalidel, haruldastel mälestusmedalitel ja mujalgi, anname laevadele koguni oma naise või pruudi nime. Mis on neis veesõidukites siis nii köitvat?"

küsib Vello Mäss oma uues, rikkalikult illustreeritud raamatus.

Ja katsub nii sellele kui ka paljudele teistele merd ja laevu puudutavatele küsimustele vastuseid pakkuda, konkreetsete näidete varal üldistuseni jõuda, võrdkujudele tähendusi leida. Sest laev ei ole ju üksnes inimese leiutatud transpordivahend vee peal sõitmiseks, ka mitte ainult pelk kaunistus mereteemalistel esemetel, illustatsioonidel ja reklaamid, vaid kätkeb endas midagi sügavamat, ürgemat. Laev on ühtlasi kujund, allegooria, rikka ning mitmetahulise merekultuuri iidne ja paljutähenduslik sümbol.

Laev kui sümbol

Vello Mäss
Kujundanud Tiina Alver
144 lk, kõva köide

Inimene imede otsingul

Ilmselt on inimkond kogu oma olemasolu vältel ikka ja jälle hämmastunult küsinud kõige kummalise kohta, mis teda ümbritseb ja millele ta esimese hooga kuidagi seletust pole osanud leida. Mis toimub meie keha ja hingega öösi, kui rändame unelmas? Kuidas meie esivanemad suutsid püstitada nii tohutuid, ajahambale vapralt vastu pidanud täppisehiti? Milline on inimese koht ning ülesanne Maal ja kogu universumis? Kuidas on inimene seotud salapärasena tunduvate loodusjõududega? Kas tähtede ja planeetide liikumine taevast suudab tööpoolest meie saatusi mõjutada?

Palju küsimusi... aga vastused?

Nii näibki küsimusi olevat tunduvalt rohkem kui vastuseid, milleni inimene oma ajalises ja tunnetuslikus piiratuses suudaks jõuda.

Kuid milleks iga kord ise hakata taas jalgratast leiutama? Osa maailmamosaiigi detaile on juba olemas ja kättesaadavad, tuleb vaid leida allikad, kuhu need talletatud. Lugada raamatuid, kuhu teadjad ja uurijad on kogutu korjanud.

Viis raamatukest sarjast "Millest kõnelevad..." ei paista küll silma välise kogukusega, kuid sisusse süüvinud lugejale on neil pajatada nii mõndagi. Ehk mitte kogu ulatuses enneolematut, kuid uudseid vaatenurki juba mõnel määral tuntule kindasti. Ja vahest annab nende täpsem uurimine ja loetu üle mõtisklemine sügavamaid vastuseid ikka samale iidsele küsimusele: miks me siin oleme, kust tuleme ja kuhu meil minna?

Põhjata tähistaevas on inimeste pilke alati lummanud. Tähtedelt on püütud otsida märguandeid, elusuundumusi. Tähed on jutustanud inimestele imekauneid legende, pannud meid mõtlema ajalise ja ajatu vahekordade üle. Kosmoseavaru-dest on püütud leida ka inimeses elutseva salapärase hinge kodupaika.

Hingekeel on see, millest räägitakse tavapäraselt mõistatuslikus vormis, sellele on leitud sümboleid ja väljendusvahendeid kõigi rahvaste müütides ja religioonides. Hinge-likoni sümbolikaast on alati otsitud salajast tähenduslikkust, selle kaudu on püütud ühendada inimese tava- ja unemaailmas toimuv. Sümbolid on inimloomuse sügavväljendustena kasutusel olnud kõigis kultuurides ja kõigil ajastutel.

Kui oskame tähelepanelikult jälgida seda, mis meid päevast päeva ümbritseb, suudame avastada hämmastavaid sõnumeid, mis annavad vahel vägagi lihtsaid vastuseid inimkonna iidsetele küsimustele.

Tuleb vaid kuulata sümboleid, vaimu ja inimhinge vaikseid hingetõmbeid, täheviljumiste salapärasest harmooniast, unenägude ja alateadvuse vähem või rohkem kutsuvaid märguandeid. Ja teha seda inimtunnetest vahest võimsaima – armastuse – keeles.

Kõigest sellest ja veel paljust muustki kõnelevad meile need viis raamatukest.

Laste oma raamatud

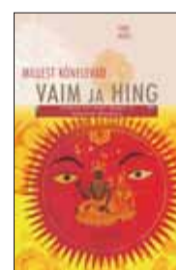
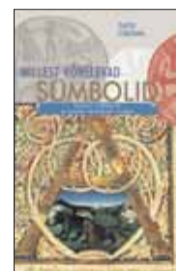
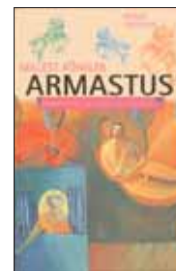
See on rootsi keelest tõlgitud ja nüüd juba kuuenda osani jõudnud sari, mille kõik raamatud toetavad ja õhutavad isetegemist. Sobilik lugemisvara nooremale keskastmele (10–14-aastased).

"Meisterdamisraamat" tahab nõu ja jõuga abiks olla neile, kel saag ja haamer kodus käepärast. Hea, kui ka paar pitskruvi ja puur. Lauatükidest rääkimata. Bumerang, pulkadest kuumaalus, ratastel pingviin – need ja kõik teisedki tööd (kokku 19) on järjekorras selgete piltidega illustreeritud. Lisaks saab ülevaate ka vajalikest tööriistadest, nende kasutamiseviisidest ja omapärast. Paslik ka tüdrukutele!

"Trikiramat" annab head repertuaaritäiendust noorele mustkunstnikule. Millal siis veel, kui mitte aastavahetuspeol üles astuda efektse triki või koguni mitmeharilise trikiga! Trikid mängukaartidega, siidrätikutega, võlukepi ja -kübaraga – need huvitavad ka täiskasvanut.

Avastada on tore ja trikke teha vahva, aga ellu peab jääma. "Ellujäämisraamatus" on mitmeid nippe ja kavalusi halva ilma kätte jäänud matkajale, toidu- ja lõkketegi jaoks, esmaabi- andjale. Saab teada, kuidas meisterdada kasetohest sandaale ja joogitopsi, kuusejuurtest nõõri, plekkpurgist taskulampi või teha raamiga seljakotti. Raamat ei jäta hätta ka talvematkajaid, nendelegi on omad nipid. Väga vajalik raamat kõigile.

"Kokaraamatu" abiga saavad perele üllatuslõuna või sõpradele sünnipäevalaua katmisega hakkama isegi poisid. Isadest rääkimata. Lavašš, kuskuss, kiirsushi, banaanikook – need on vaid mõned näited. Klassikalise pannkoogi- ja pitsaretsepti saab loomulikult ka. Ja nõuanded teisenditeks. Hea, kui pühade ajal on keegi perenaise koormat kergendamas.

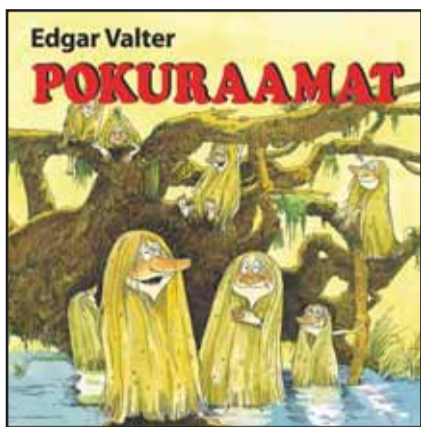

Edgar Valter usub asjade hinge

Margus Kasterpalu
pokude, krattide ja teiste
Edgar Valteri sõprade sõber

Inimesi on igasuguseid. Aga neid, kellega põgusastki kokkupuutumisest sedavõrd helge tunne hinge jääb, et sellest mitu aega endale ammutada ja teistelegi jagada annab, on vähe. Ja kindlasti on Edgar Valter üks neist.

Sel suvel nad Külliga ühel päeval lihtsalt nii-öelda tulid läbi. Olin päris kogemata ka kohal seal Läänemaal, Saueaugu teatritalus, kuhu nad teekonnal Haapsallu Edgari maalinäitust avama sisse pöörasid – vaatama, et äkki olen kodus. Ega me väga palju ei kõnelnud. Istusime mõnda aega lauta tehtud teatrisaalis, küllap jõime majaukse ees ka ühe tee ja siis nad jälle läksidki. Saatsin neid põlluparklani. Siis tulin tagasi, otsisin kuuri alt kummikud ja läksin sooveerde pokusid vaatama. Ma teadsin küll, et nad seal on ja ootavad – küll ainult paar tükki – ja minna olin ammu tahtnud. Aga ikka oli tundunud, et midagi muud tuleb enne ära teha. Olin nende juures pimedani. Ja parem hakkas. Nagu ikka.

Õnneks on nii, et Edgar Valteriga kohtumiseks ei pea ta alati külla tulema. Ja muidugi ei pea talle ka ise ilmtingimata külla minema, sest meil on olemas Valteri raamatud.

Tema haruldaselt tähelepanelik, märkav ja mõistev, sooja muigega tembitud suhtumine kõigesse, mis meie ümber – nii elavasse kui esmapilgul vähemelavasse –, on tema teostes sama tugevalt esil kui tema isikus. Mäletan selgesti oma nüüd juba kümne aasta tagust üllatuselamust, kui esimest korda "Pokuraamatut" lugesin. Ma olin ju neid mähtaid ka küll ja küll näinud, aga et neisse hing sisse uskuda, ja uskuda nii kõvasti, et ka kõik teised seda usku-

ma hakkavad – selleks peab olema üsna eriline inimene.

"Pokuraamatust" Vanemuise teatritele dramatiseeringu tegemise ettekäändel käisin kord Valteriga tema koduümbruse pokupaigad läbi ja sain teda kuulates äkki aru, et need lood, mida mulle räägitakse, ei ole oma olemuselt mitte muinasjutud, et imesid ei ole siin oodata. Pigem on need nagu muistendid, millel päriselt olevaga ikka mõni silmaga nähtav seos aluseks. Ja selle juurde siis veel näpuotsaga täpselt doseeritud valmilikku moraali. Mulle ei luuletata, mulle selgitatakse.

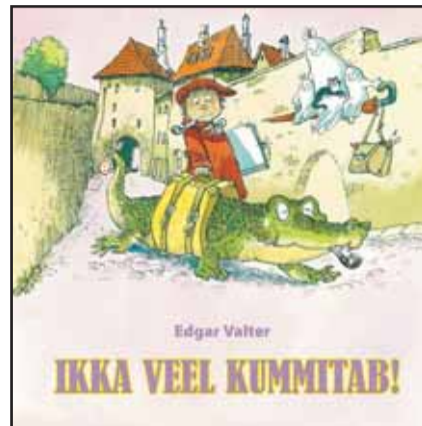
Maksab märgata sedagi, et Valter ei ütle oma raamatutes kunagi, et nii on see või teine asi ILMTINGIMATA. Ta ütleb, et see või teine asi VÕIB ennast ühel või teisel ja siis vahel üllatavalgi viisil näidata neile, kel kärsitusesipelgad pidevalt püksis ei ela. Ta ütleb ka, et oleks mõistlik uuesti õppida kuulama ja vaatama seda, mida me ise pole teinud – näiteks looduse loodut. Ehk on sedakaudu lootust inimesel ka ennast ning teistki enda kõrval selgemini nägema ja kuulama hakata. Lõpuks ehk isegi uskuma. Võib-olla isegi usaldama?

Ma usun tõesti, et on inimesi ja tekste, mis muudavad maailma. Paremaks.

Ka neid on, mis halvemaks muudavad, aga tühja nendega. Eks seda rohkem peab neid esimesi olema. Valter on õnneks jätkuvalt kirjutamas. Värske raamat "Ikka veel kummitab!" jutustab valterlikult sooja huumoriga lugusid kunstnik Kukkelist, kes peab koos kolme äärmiselt südamliku ja kunstihuvilise kummitusega ateljeed vana linnamüüri väravatornis.

Kindlasti ei hakka ma neid kenasid kummituslugusid siin ümber jutustades kellegi lugemisrõõmu rikkuma, aga ühe soovitusena annaksin küll. Et tegemist on kunstnikuraamatuga – ja kunstnik Edgar Valter lisaks kirjanik-olemisele muidugi mõista on –, siis on lisaks raamatu enda illustatsioonidele tõeliselt huvitav vaadata lugemise juurde ka Valteri maale, mille näitust külastades kirjutas Leelo Tungal: "Keset argipäevärüsinat, pidevat maadlemist küsimustega, mida peab tegema, mida saab teha ja mida tegelikult teha tahaks, tuleks vahel aeg maha võtta ja siseneda kas või pooleks tunniks ühte teise maailma.

See maailm oma suurte samblasoojade kivide, igiroheliste puude ja suurvetes ujuvate poisipõlvepaatidega on päriselt olemas iga eestlase sees, ainult et kas me teda kuigi sageli avada mal-

dame, oskame või julgeme: pelgame ju, et unistused ja mälestused tekitavad nostalgiat ega lase meil enda eest küllalt võimukalt väljas olla... " (PM 10.10.2005)

Nüüdseks on näitus üleval olnud Haapsalu Toomkirikus ja Kiek in de Kökis Tallinnas, praegu peaks seda nägema Viljandis Kondase keskuses, aga ka aadressil www.pokumaa.ee/maalid. Ja kui tehnikast juba juttu tuli: "Pokuraamat" on nüüd olemas ka kuulderaatuna ehk siis plaadina, millel pokuasjadest kõneldakse meile Lauri Saatpalu häälega. Sobib nii Dagö austajatele kui unejutuks. Sobib ka pokudele.

Ma tean, küsisin järele.

*Palju häid lugemiselamusi
ja rahulikku aastalõppu!*

Eesti Kirjastuste Liit